

ÇALIŞAN ÖRNEKLEMİNDE EVCİL HAYVANLARA BAĞLILIK, ÖZNEL MUTLULUK VE İŞ YAŞAM KALİTESİ

Meryem Begüm KARHAN
Prof. Dr. Hüseyin ÇİÇEK

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © Aralık 2025

ISBN • 978-625-8682-55-7

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing

Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak

Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA

Telefon / Phone: 05437675765

web: www.seruyenyayinevi.com

e-mail: seruyenyayinevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 42488

ÇALIŞAN ÖRNEKLEMİNDE EVCİL HAYVANLARA BAĞLILIK, ÖZNEL MUTLULUK VE İŞ YAŞAM KALİTESİ

Meryem Begüm KARHAN
Prof. Dr. Hüseyin ÇİÇEK

Bu kitap; İşletme Anabilim Dalı İşletme bölümünde hazırlanmış olan, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanan ve Danışmanlığı Prof. Dr. Hüseyin Çiçek tarafından yapılan “Evcil Hayvan Besleyen Çalışanlarda Bağlanma Düzeylerinin Öznel Mutlulukları ve İş Yaşam Kaliteleri Üzerindeki Etkisi” adlı tezden üretilmiştir.

ÖN SÖZ

Evcil hayvan sahibi olan bireylerin, evcil hayvanlarına bağıllık durumları özne mutluluklarını ve iş yaşam kalitelerini etkileyebilmektedir. Özellikle stres, depresyon, mutsuzluk gibi psikolojik açıdan sorun yaşayan ya da sorun yaşamaya meyilli kişilerin hayvan sahibi olmaları, onlarla evlerini ve hayatlarını paylaşmaları durumunda pek çok olumlu etkiden söz etmek mümkündür. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı; Burdur ilinde özel sektörde çalışan ve aynı zamanda evcil hayvan besleyen bireylerin evcil hayvanlarına bağlanma düzeylerinin özne mutlulukları ve iş yaşam kaliteleri üzerindeki etkisini ölçmektir. Ayrıca bu çalışmada evcil hayvan besleyen çalışanların evcil hayvanlara bağıllık düzeylerinin, özne mutluluklarının ve iş yaşam kalitesi algılarının demografik özelliklere göre farklılıkları incelenmiştir.

Bu amaç çerçevesinde, nicel araştırma yöntemi ile yürütölen bu çalışmada Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör işletmelerinde Google form aracılığı ile hazırlanan çevrimiçi anket tekniğı kullanılarak araştırma yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör işletmelerinde istihdam edilen çalışanlardan oluşmaktadır. Araştırmanın yürütölmesinde kullanılan anket formundan değişkenlerin ölçölmesi için Karamese (2014) tarafından Türkçeye çevrilen Lexington Evcil Hayvanlara Bağıllık Ölçeğı, Akın ve Satıcı (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan Özne Mutluluk Ölçeğı ve Çiçek (2005) tarafından geliştirilmiş olan İş Yaşam Kalitesi Ölçeğı kullanılmıştır.

Yapılan araştırmanın bulgularına göre evcil hayvanlara bağıllık düzeyi ile özne mutluluk arasında ve evcil hayvanlara bağıllık düzeyi ile iş yaşam kalitesi arasında pozitif yönlü ve güçlü seviyede anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, evcil hayvana bağıllık düzeyinin özne mutluluk ve iş yaşam kalitesini anlamlı ve pozitif yönde etkilediğı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evcil Hayvanlar, Özne Mutluluk, İş Yaşam Kalitesi

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EVCİL HAYVANLARA BAĞLILIK

1.1. Evcil Hayvan Kavramı ve Tanımı	3
1.2. Hayvanları Evcilleştirmenin Tarihçesi	3
1.3. Evcil Hayvan Türleri	4
1.4. Evcil Hayvan Beslemenin Etkileri	5
1.4.1. Evcil Hayvan Beslemenin Ruhsal ve Psikolojik Açıdan Etkileri	6
1.4.2. Evcil Hayvan Beslemenin Fiziksel Açıdan Etkileri	7
1.5. Evcil Hayvanların İnsan Hayatındaki Rolü	7
1.6. Bağlanma Davranışı ve Gelişimi	8
1.7. Bağlanma Kuramı	9
1.8. Evcil Hayvanlar ve Bağlanma	10
1.9. Evcil Hayvanlarla İlgili Yapılan Çalışmalar	11

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZNEL MUTLULUK

2.1. Öznel Mutluluk Kavramı ve Tanımı	13
2.2. Öznel Mutluluğu Etkileyen Faktörler	14
2.2.1. Kişilik Özellikleri	14
2.2.2. Dini İnanç	15
2.2.3. Yaş	15
2.2.4. Ekonomik Durum	15
2.2.5. Cinsiyet	16
2.2.6. Eğitim	16

2.2.7. Medeni Durum.....	16
2.2.8. Fiziksel Sağlık	16
2.3. Öznel Mutluluk Kuramları.....	17
2.3.1. Erek (Telic) Kuramı.....	17
2.3.2. Etkinlik (Activity) Kuramı	17
2.3.3. Akış (Flow) Kuramı	17
2.3.4. Tabandan Tavana (Bottom-up) ve Tavandan Tabana (Top-down) Kuramları.....	17
2.3.5. Uyum (Adaptation) Kuramı	18
2.3.6. Dinamik Denge (Dynamic Equilibrium) Kuramı	18
2.3.7. Yargı (Judgment) Kuramı.....	18
2.3.8. Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı.....	18
2.4. Öznel Mutluluk İle İlgili Yapılan Çalışmalar	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞ YAŞAM KALİTESİ

3.1. İş Yaşam Kalitesi Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	22
3.2. İş Yaşam Kalitesinin Önemi.....	23
3.3. İş Yaşam Kalitesi Kavramının Boyutları.....	24
3.3.1. İş Ortamı	24
3.3.2. Çalışma Koşulları	24
3.3.3. Sağlanan Hizmetler.....	25
3.4. İş Yaşam Kalitesini Etkileyen Unsurlar.....	25
3.4.1. Güvenli ve Sağlıklı Çalışma Koşulları	26
3.4.2. Yönetime Katılma.....	26
3.4.3. İletişim	26
3.4.4. İş Güvencesi	26
3.4.5. Yeterli ve Adil Ücretlendirme	27
3.4.6. Kariyer Fırsatları.....	27
3.4.7. İş ve Özel Yaşam Arasındaki Denge	27

3.4.8. Sosyal Bütünleşme	28
3.5. İş Yaşam Kalitesinin Amaçları.....	28
3.6. İş Yaşam Kalitesini Geliştirmeye Yönelik Programlar	29
3.6.1. Esnek Çalışma Saatleri.....	29
3.6.2. İşin Zenginleştirilmesi.....	30
3.6.3. Kendi Kendini Yöneten Takımlar	30
3.6.4. Kalite Çemberleri	30
3.7. İş Yaşam Kalitesi Teorileri	31
3.7.1. İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi (Maslow)	31
3.7.2. Başarma İhtiyacı Teorisi (McClelland).....	32
3.7.3. Eşitlik ve Adalet Teorisi (Adams).....	34
3.7.4. Yayılma Kuramı (Spillover).....	34
3.7.5. X-Y Kuramı (McGregor).....	35
3.7.6. Erg Kuramı (Alderfer)	35
3.7.7. Beklentiler Kuramı (Vroom)	36
3.8. İş Yaşam Kalitesi ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	38
4.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri.....	38
4.3. Araştırmanın Yöntemi.....	40
4.4. Araştırmanın Evren ve Örneklem.....	40
4.5. Veri Toplama Araçları.....	40
4.5.1. Lexington Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeği	41
4.5.2. Öznel Mutluluk Ölçeği	41
4.5.3. İş Yaşam Kalitesi Ölçeği.....	42
4.6. Verilerin Analizi	42
4.7. Veri Toplama Yöntemi	42
4.8. Bulgular	43

4.8.1. Ölçeklerin Geçerliliği ve Güvenilirliğine Dair Bulgular	43
4.8.1.1. Lexington Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	43
4.8.1.2. Öznel Mutluluk Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi....	45
4.8.2. Ölçek Verilerinin Normallik Dağılımı	46
4.8.3. Araştırmanın Sosyo-Demografik Sonuçları	47
4.8.4. Korelasyon Analizi Sonuçları	48
4.8.5. Regresyon Analizi Sonuçları.....	49
4.8.5.1. H1 Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	50
4.8.5.2. H1a Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları	50
4.8.5.3. H1b Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	51
4.8.5.4. H1c Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları	51
4.8.5.5. H2 Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	52
4.8.5.6. H2a Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları	53
4.8.5.7. H2b Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	53
4.8.5.8. H2c Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları	54
4.8.5.9. H2d Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	54
4.8.5.10. H2e Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları	55
4.8.5.11. H2f Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	55
4.8.5.12. H2g Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	56
4.8.5.13. H2h Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	57
4.8.5.14. H2i Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	57
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	59
KAYNAKÇA.....	63

GİRİŞ

İlk çağlardan günümüze kadar insan-hayvan etkileşimi hep var olmuştur. Var olan bu etkileşimi incelemek adına yapılan kazılarda ilk dönemlerde belirli amaçları gerçekleştirmek adına olduğu tespit edilmiştir. Bu amaçlar toplumdan topluma ve içinde bulunulan zamana göre değişkenlik göstermiştir. Amaçlara bakıldığında bazı toplumlarda arkadaş, bazılarında sosyalleşme, bir kısmında inanç ve hayata destek için olduğu görülmektedir. Özellikle 18.yüzyıldan itibaren doğa ve hayvanlara karşı tutum daha da olumlu yönde ilerlemiştir (Serpell, 2010).

Günümüz tarihinden bahsetmek gerekirse insan-hayvan ilişkisinin sosyal fayda alanına kaydığını söyleyebiliriz. Özellikle tüm dünyada kendini gösteren pandemi döneminde evlere kapanan insanların hayvanları ev arkadaşı olarak kabullenmeleri hızlı olmuştur. Yapısı gereği sosyalleşme ihtiyacı olan insanoğlu evde yalnızlaşmaya başlayınca çareyi bir dönem mücadele ettiği hayvanlarda bulmuştur. Bütün bir günü hatta ayları evde geçirmek bireyleri depresyon, mutsuzluk, yalnızlaşma gibi psikolojik olumsuzluklara itebildiği için en iyi iyileşme yöntemlerinden biri olabilecek şeyi keşfettiler: Hayvanlar.

Hayvanların insanları iyileştirmesinin konu edildiği çalışmalar yapılmış ve pek çok olumsuzluğu ortadan kaldırdığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Hayvanların bu kadar etkili olduğu bir ortamda bağlanma içgüdüğü ile doğan insanın evcil hayvanlarına bağlanma süreleri çok da uzun sürmemiştir. Evcil hayvanlarına bağlanan insanlar onların bütün bakımlarını üstlenip ebeveyn rolüne girdikleri anda anne-bebek ilişkisinde var olan endişe, panik, mutluluk, korku ve bunlara benzer duyguları yaşayabilmektedir. Evcil hayvanını görmediği zaman mutsuz olan, hasta olduğu zaman endişelenen, evden kaçıp gitme ihtimalinde bile korkan, canlıya özgü sınırlı ömrü olmasından dolayı üzülen insanlar evcil hayvanları ile ayrı bir bağ oluşturmuşlardır diyebiliriz.

Evcil hayvanla oluşturulan bağ onlara iyi bakmayı da zorunlu kılmaktadır. Hayvan bakımı pek çok yönü içerdiği için evcil hayvan sahiplerinin bu konuda hem bilgi hem de maddi olarak donanımlı olmaları gerekmektedir. Özellikle maddi boyutu düşünüldüğünde evcil hayvan sahipleri çalıştıkları işletmelerin tüm getirisini incelemektedir. Maaş, mesai saatleri, önceden bilinen tatil günleri ve özel yaşam ile iş yaşamının karışmadığı bir yapının içinde olmak sadece çalışan bireyleri değil, evlerinde onları bekleyen evcil hayvanlarını da yaşam kalitesi olarak etkilemektedir.

Evcil hayvana sahip olmanın verdiği mutluluk, kendini sevmek, merhamet ve vicdani yanının ağır bastığı bir yapıya sahip bireyler ortaya çıkarabilmektedir. İçine kapanık ve olumsuz kişilerden öznel mutluluk seviyesi yüksek bireylere geçiş yapmayı kolaylaştıran basamaklardan biri olma ihtimali olabilir.

Bu çerçevede yapılan çalışmada özel sektör çalışanlarının evcil hayvanlarına bağlılık düzeylerinin öznel mutluluk ve iş yaşam kalitelerine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma 4 bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde evcil hayvan kavramı, tarihçesi, etkileri, evcil hayvanların insan hayatındaki rolü, bağlanma davranışı, bağlanma kuramı ve hayvanlara bağlanma ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölümde öznel mutluluk kavramının tanımı, öznel mutluluğu etkileyen faktörler, öznel mutluluk kuramları ve daha önce yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde iş yaşam kalitesi tanımı ve tarihçesi, amacı, önemi, kavram boyutları, iş yaşam kalitesini etkileyen faktörler ve geliştirme politikaları, teoriler ve önceki çalışmalar incelenmiştir.

Araştırmanın dördüncü ve son bölümündeyse araştırma bulguları değerlendirilmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EVCİL HAYVANLARA BAĞLILIK

1.1. Evcil Hayvan Kavramı ve Tanımı

Arkeoloji biliminin uzun yıllar yapmış olduğu kazılarda yer bulan evcil hayvan kavramı ve hayvanların insanlarla olan ilişkisi çok eskilere dayanmaktadır. Hayvanlardan ilk zamanlarda korunma ya da fayda sağlama amacı gözetilirken günümüzde ailenin bir bireyi olmasına kadar dönüşüm yaşandığı görülmektedir (Plemons, 2008: 7-11). Hayvanları korunma, yiyecek kaynağı ya da dini semboller olarak gören insanoğlu onları evlerine hatta yataklarına kadar alarak ailenin bir bireyi olarak görmeye başlamışlardır (Şahin ve Kâhya, 2018).

Evcilleştirilen hayvanların insan yaşamında önemli bir yer tutması da bu alanda araştırmaların artmasını sağlamıştır (Daly ve Morton, 2006: 116). Özellikle modern dünya düzeninde bu kapsamda TDK tarafından tanımlaması yapılmış ve ev ortamında insan ile birlikte yaşayan tür şeklinde yapılmıştır (Akalin, 2011).

Özellikle 15. Yüzyıldan itibaren hayvanların insan hayatındaki alanı ve önemi giderek artmış ve evcil hayvan beslemek trend haline gelmiştir. Modern çağın gerekliliği olarak artık hayvanlar yemek ya da yük taşımak için değil ev arkadaşı, hayat arkadaşı, aile ferdi gibi statülere gelmiştir (Belk, 1996: 123). En iyi örneklerden biri 1996 yılında Koenig tarafından yapılan bir çalışmada Rotweiler türünde köpek besleyen kişilerin statü olarak üst oldukları, bunun sebebinin de bu türe ait köpeklerin pahalı olmasını göstermiştir (Koenig, 1996: 45).

Ev ortamında bakılan hayvanların kendilerine bakım yapan sahiplerine sevgi, bağlılık gösterme ve temas etme durumları aralarında sıkı bir bağ oluşmasında etkili olabilmektedir. Evcil hayvan sahiplerinin başka bir canlının bakımını yapmaları ve onlarla sözlü olmayan iletişim kurmaları, bireylerdeki olumsuz yaşam koşullarının etkilerini azalmaktadır (Şan, 2020: 6-7).

1.2. Hayvanları Evcilleştirmenin Tarihçesi

Hayvan ırkının evcilleştirilmesi günümüzden 15.000 yıl öncesinde kurdun evcilleştirilmesine dayanmaktadır (Vigne, 2015). Eski çağlarda hayvanlar fayda amaçlı evcilleştirildiği için genellikle kurt ve at gibi türler çoğunluk göstermektedir. Ancak teknolojik değişimlerle birlikte fayda

sağlama amacı yerini sosyal faydaya bıraktıkça evcilleştirilen türlerde değişiklikler gözlemlenmektedir. Özellikle kedi, köpek, kuş, fare, tavşan gibi türler gündelik hayatta insanlara yaşam alanlarında eşlik eder hale gelmiştir. Fayda amacından ziyade hayata eşlik türünde evcilleştirilen ilk hayvan ise köpek olmuştur. Köpek ırkları yıllar boyunca koruma, avlanma, kayıp kişileri bulma gibi alanlarda yer almışlardır (Byrd, 2012: 11-14). Yontma taş dönemi kazılarında aynı mezarda insan ve köpek kalıntılarının olması çağın insanları için ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir (Hirschman, 1994: 628)

Kedi ırkı kaynaklarda ilk olarak Mısır'da evcilleştirilmiş olarak geçse de son yapılan araştırmalarda Çin'de 5500 yıl öncesine ait olduğu anlaşılan kalıntılar bulunmuştur (Hua ve diğerleri, 2014: 116-117). 9500 yıl öncesine ait Kıbrıs'ta mezarda bulunan insan ve kedi kalıntıları insan-kedi beraberliğinin kanıtı niteliğindedir (Vigne ve diğerleri, 2004: 259). Özellikle Mısır kültüründe bolluk simgesi olan tanrıça dişi bir kedi şeklinde, Güneş tanrısı RA ise erkek kedi şeklinde temsil edilmiştir. Tanrısallaştırılan bu hayvanlara tapılmış ve kutsal mekânlar inşa edilmiştir (Johansson, 2012: 36).

Cilalı taş devrine bakıldığında atların ilk olarak ulaşım aracı olarak devamında da eti ve binicilik gibi amaçlara hizmet ettiği görülmektedir. Milattan önce 4600 lü yıllarda eşek seyahat ve yük hayvanı olarak evcilleştirilmiştir (Rossel, vd. 2008: 3715).

Türk tarihine bakıldığında göçebe yaşam tarzı hayvanlarla iç içe olmayı zorunlu hale getirmiş ve at, eşek, inek ve koyun gibi hayvanlar önem kazanmıştır. Yerleşik hayata geçilmesi ile birlikte diğer medeniyetlerde olduğu gibi kedi, köpek, kuş, tavşan gibi hayvanlar da evcil hayvan listesine girmiştir (Çetin, 2021: 10).

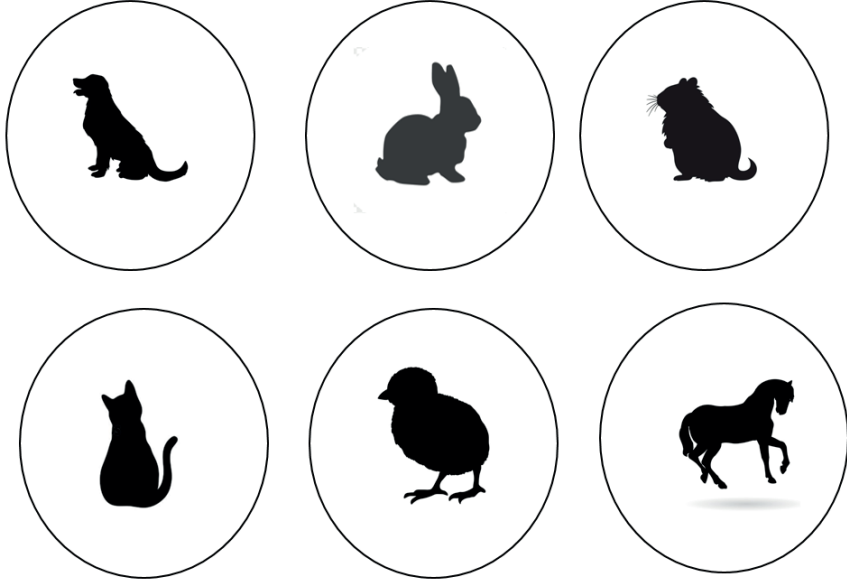
Rönesans döneminde evcil hayvanlara sahip olmanın bir moda akımı olarak görülmesi, 18. yüzyılda statü göstergesi olması hayvanların insan hayatında daha fazla yer almasının kanıtı olmaktadır (Plemons, 2008). Günümüzde evcil hayvan beslemek tüm bu sebeplerden farklı olarak yalnızlığı giderme, bağlanma, sevgi gibi kavramlara dayanmaktadır (Ambaroğlu, 2007: 22).

1.3. Evcil Hayvan Türleri

Doğal ortamında yetişen vahşi hayvanlar türleri içgüdüsel olarak beslenme, barınma ve korunma ihtiyaçlarını gidermektedir. İnsanlar onlara evlerini açana kadar tüm hayvanlar vahşi olup, evcil hayvan diye bir tanımlama yoktu. Ancak modern çağ insanı hayvanları alıp evcilleştirmeye

başladıktan sonra evcilleşebilen hayvanlar da evcil hayvan statüsüne girmiştir (Regan, 2007: 207).

Evcil hayvan tanımı; doğal ortamı dışında yaşayabilen, insanlar tarafından doyurulan, beslenen, bakımı yapılan, çoğu zaman insanlar tarafından verilen komutlara uyma yeteneğine sahip canlılar olarak yapılmıştır. Bu tanımlamadan yola çıkarak evcil hayvan statüsünde yer alan hayvanlar tabloda yer almaktadır (Aytan ve Gashi, 2012: 11).

Şekil 1. Evcil Hayvan Türleri

Kaynak: (Aytan ve Gashi, 2012: 11)

1.4. Evcil Hayvan Beslemenin Etkileri

Evcil hayvanlarla insanlar arasında kurulan bağ sayesinde evcil hayvanların insan psikolojisi ve sağlığı açısından olumlu etkileri olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte fiziki açıdan yetersiz olan insanların ihtiyaçlarına destek amaçlı eğitilmiş evcil hayvanların kullanılması bu alanda önemli bir yere sahip olduklarının göstergesidir (Karamiş, 2014).

Günümüz modern aile yapısına bakıldığında geniş ailelerin yerini çekirdek aile yapısının aldığı gözlemlenmektedir. Çekirdek aile ortamlarında meydana gelebilecek olan kayıp, ayrılık ya da yalnızlık gibi duyguların evcil hayvanlarla daha kolay aşılabildiği görülmektedir (Özkul, Sarıbaş, Uzabacı ve Yüksel, 2013).

Çalışmalar incelendiğinde genellikle kedi ve köpek sahibi bireylerle yapıldığı gözlemlenmektedir. Bunun nedeni olarak da insanlardaki empati oranını en çok yükselten, adaptasyon süresinin en kısa olduğu ve fiziksel olarak daha fazla aktiviteye uygun olmaları olarak öne sürülmektedir (Ürgüplü, 2014: 92-93).

Bebeklik döneminden itibaren ev ortamında evcil hayvanlarla büyüyen çocukların daha sosyal, arkadaş canlısı oldukları; olaylara karşı bakış açılarının evcil hayvan beslenmeyen evlerde yetişen çocuklara göre farklılaştığı, korku ve tiksime reflekslerinin daha az olduğu gözlemlenmiştir (Tomažič, 2011: 234).

1.4.1. Evcil Hayvan Beslemenin Ruhsal ve Psikolojik Açidan Etkileri

Evcil hayvan sahibi olmanın ruh sağlığı ve psikoloji açısından pek çok olumlu etkisi bulunmaktadır. Özellikle yapılan araştırmalarda stres, depresyon ve anksiyete seviyesini azalttığı; sosyal hayatı kolaylaştırma gibi etkilerden bahsedilebilmektedir (Palaz; 2021:45-47).

Evcil hayvanların birçoğu tıp dünyasına büyük destek olmaktadır. Sahipleri tarafından bakımları sağlanan evcil hayvanlar, hiçbir karşılık beklemeden insanların sevilme, temas, birlikte uyuma gibi pek çok ihtiyacını karşılamaktadır. Hiçbir şekilde sözlü iletişim kuramayan bu canlılara bakmak, beslemek kişilerde sorumluluk ve merhamet bilinci oluşturmaktadır. Bununla birlikte evcil hayvan sahibi olan bireylerde stres, depresyon ve yalnızlık gibi olumsuz duygularının azaldığı; kişilerin de özellikle ileri yaşlarda evcil hayvan sahibi olma eğilimlerinin arttığı gözlemlenmektedir (Koçak, 2009: 75).

Modern çağın insanlara en büyük getirilerinden birinin yalnızlaşma olduğu düşünülürse insanın insana iyi gelmediği, yetmediği yerde evcil hayvanlar devreye girmektedir. Özelliklere yaşlılarda depresyon bulgularını büyük ölçüde yavaşlattığı ve daha sağlıklı bir yaşam sağladıkları görülmüştür (Koçak, 2009: 76).

Evcil hayvan ile birlikte bir yaşam süren insanların depresyon, anksiyete, yalnızlık, stres, mutsuzluk, tansiyon, çarpıntı gibi rahatsızlıkları kolay ve hızlı atlatılabildiği, dikkat dağınıklığı yaşamadıkları, sosyal ve aktif bir yaşama sahip oldukları, yaşam alanlarında huzurlu ve kaliteli bir yaşam sürdürdükleri görülmektedir (Pamuk, 2015: 297).

Erken yaşlardan itibaren evcil hayvanlarla büyüyen kişilerin ileriki yaşlarında daha sosyal, arkadaş canlısı, duygu durumları daha stabil ve olaylar karşısındaki bakış açılarının farklı olduğu gözlemlenmiştir (Alyüz, 2018: 55).

1.4.2. Evcil Hayvan Beslemenin Fiziksel Açıdan Etkileri

Fiziki sağlık sorunu olan insanların konu alındığı araştırmalarda hayvanlara temas eden kişilerin kalp ritimlerinde düzelme, tansiyon problemlerinin normale dönmesi, kan basıncının düşmesi gibi pek çok sıkıntının çözümlendiği saptanmıştır (Allen ve diğerleri, 2002: 727-731). Bununla birlikte evcil hayvanı olan insanların beslenme, uyuma, solunum ve boşaltım gibi aktivitelerinin olumlu yönde tekrar ettiğini, kronik rahatsızlıkların görülme olasılıklarının düşük olduğunu gösteren çalışmalar yer almaktadır (Palaz, 2021: 36-37).

Beck (2000) tarafından yapılan bir araştırmada evcil hayvan sahiplerinin 1 yıl içinde daha az doktora gittiği, obezite oranlarının daha düşük olduğu, fiziksel aktivite oranlarının daha yüksek olduğu, daha kolay sosyalleştikleri tespit edilmiştir (Beck, 2000: 21).

1.5. Evcil Hayvanların İnsan Hayatındaki Rolü

Asırlardır süregelen insan-hayvan etkileşimi her çağda kendini göstermekte olup içinde yaşanılan zamana göre farklı şekillere bürünmüş olsa da her zaman hayvanlar insanların hayatında yer almıştır. İnsanlığın modern dünya düzenine rağmen doğadan kopamayışının en büyük kanıtlarından biri, doğaya ait olan hayvanları yakınlarında tutmaları hatta evlere almalarıdır (Serpell ve Kruger, 2006: 144).

Tarihin ilk dönemlerine bakıldığında insanların hayvanları pek çok özelliğe göre kategorilere ayırmış oldukları görülür. İnsanlara yardımcı olanlar, av için olanlar, insanın dostu ve düşmanı olan hayvanlar şeklinde zihinlerinde kodlayan insanoğlunun günümüz şartlarına geçişi kolay olmamıştır. Ancak yapı gereği hızlı değişim hızlı adaptasyondan kaynaklı bu kodlama büyük ölçüde değişmiştir (Çapan ve Arıcıoğlu, 2014: 70).

Hayvanların insanları iyileştirmesi her ne kadar yeni fenomenler arasında gösterilse de Antik Yunanda tapınaklarda bazı hastalıkların tedavisinde köpeklerden faydalanılmış, başka toplumlarda atlarla tedavi yöntemi kullanılmıştır (Karayağız ve Conk, 2011: 83-85).

Günümüzün çalışma hayatında stres ve yoğunluk gibi faktörler insanların ilgilerini kendi türlerinden ziyade nesne ve hayvanlara yöneltmelerine neden olmuştur. Stresten uzaklaşmak, yalnızlık ihtiyacını gidermek vb. durumlar için hayvanlar önemli rol oynamaktadır (Kaya, 2019: 402). Evcil hayvanların insanların hayatına girmesiyle birlikte psikolojik ve fiziksel etkilerinin yanı sıra birçok olumlu davranış geliştirmelerinde de olumlu gelişme sağlanmıştır. İnsani duygular arasında yer alan merhamet,

şefkat, yardımseverlik, empati, sorumluluk alma, yaşam doyumu, sosyal iletişim becerisinin arttığı; yalnızlık algısının azaldığı gözlemlenmiştir (Hosey ve Melfi, 2014: 122).

Evcil hayvan olması tüm sayılanlara ek olarak günlük yaşamdaki bir takım alışkanlıkları da düzenlemektedir. Düzenli egzersiz yapılması, sigara içmeme, sağlıklı beslenme gibi günlük rutinler oluşturmakta destek olmaktadır (Elmacı ve Cevizci, 2015: 5051).

Hirschman (1994)' a göre hayvanların insanların hayatında 2 rolü vardır:

- *Nesne/ Ürün*: Bu alanda insanlar evcil hayvan beslemeyi statü göstergesi ya da estetik kaygı ya da zevk için beslerler. Hayvanı bir araç olarak görmektedirler.
- *Varlık/ Arkadaş*: Bu kategoride hayvan sahipleri evcil hayvanlarını aile bireyi olarak görüp onları sevecek bir dost olarak tanımlarlar.

1.6. Bağlanma Davranışı ve Gelişimi

Literatür incelendiğinde birçok bağlanma tanımı yapıldığı gözlemlenmektedir. Doksat ve Çiftçi (2016) tarafından bebeğin gereksinimlerini karşılayan kişiyle kurduğu bağ; Erden (2018)'e göre tüm canlıların yaşamını sürdürmek amacıyla içgüdüsel olarak ortaya çıkan bağ; Thompson (2002) stres anında kurulmak istenen yakınlık şeklinde tanımlamıştır.

Bağlanma kavramı ilk olarak 1973 yılında John Bowlby tarafından yapılan araştırmalarla bebeklerin doğuştan getirdikleri iç güdüsel reflekslerin bakım gördükleri kişiyle aralarında bağ oluşturmaları şeklinde ortaya çıkmıştır (Yıldız, 2012: 2). Daha sonra Kaplan ve Cassidy (1985), Collins ve Read (1990), Bartholomew ve Horowitz (1991), Hazan ve Shaver (1994) tarafından ergenlik ve yetişkinlik dönemleri ile ilgili çalışmalar yapılarak alan genişletilmiş ve son 10 yılda da yaşlılık dönemine yönelimler başlamıştır (Bradley ve Cafferty, 2001: 220-221). Tüm çalışmalar incelendiğinde insanların yaşamlarının her döneminde birbirine benzer yakın davranışlar sergilediği gözlemlenebilmektedir.

Bağlanma kavramı ile ilişkili gösteren bazı görüş ve kavramlar vardır:

- *Şefkat Bağları*; 1985 yılında Ainsworth tarafından ortaya atılan bu kavram sevginin nesne, hayvan ve aile bireylerine karşı olması durumunu ifade eder. Şefkat bağları kavramında en önemli olgulardan birisi güven ortamıdır. Bağ kurulan kişi, hayvan ya da nesnenin yanı sıra güven alanını oluşturmaktadır. Bu alandan

uzaklaşılması bireylerde mutsuzluk, hüznün, kaygı ve huzursuzluk oluşmasına sebep olmaktadır.

- Kwong (2008); bağlanmanın sadece insan-hayvan arasında değil tüm canlılar arasında kurulabileceğini savunmuştur.
- Schaffer (2012) bireylerin evcil hayvanları ile olan paylaşımlarını bağlanma olarak tanımlamıştır. Bu sebeple evcil hayvan kaybı sonucunda gösterilen reaksiyonlar insan kaybında yaşananlarla hemen hemen paralellik göstermektedir.
- Kurdek (1987)'e göre insanların köpeklerine bağlılığını aile bireylerine duyulan bağlılıkla eş değer olarak nitelendirmiştir. Hatta ayrılık kaygısı, güvenli alan isteği, korumacılık gibi senaryolar köpekler konusunda daha yüksek seviyededir. Bu süreçte köpeğine bağlanan birey aynı bağlılık karşılığını da köpeğinden görecektir.
- Rynearson (1987); insan-hayvan bağının karşılıklı olduğunu ve birbirleri ile ihtiyaç-cevap şeklinde yaklaştıklarını savunmaktadır. Bu nedenle biri diğerinde eksik olan duyguyu tamamlayıcıdır.
- Archer (2009) özellikle insanların diğer insanlarla iletişim kurmakta güçlük çektiği, tek başına yaşayan ve ebeveyn olma duygusunu yaşamamış kişilerin evcil hayvanlarına çok güçlü bağlandıkları görüşünü savunmaktadır.
- Regan (1998) Özellikle yaşlı bireyler ve evcil hayvanlar arasındaki bağ ile ilgili çalışmalar yapmış ve yaşlı bireylerin hayattan geri çekildikleri anda onları yaşamı içinde tutacak sebep aramaları evcil hayvanlarına bağlanmanın artırdığını savunmuştur.

1.7. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kavramı bebeklik döneminde başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Bowlby, 2013: 112). Literatür incelendiğinde bağlanma kavramı daha çok bebek-anne ya da bebek-onu besleyen kişi arasındaki ilişki olarak ele alınmış olsa da yetişkinlik döneminde bu boşluk çevre, arkadaşlar, nesneler ya da hayvanlar tarafından doldurulmaktadır (Hamilton 2000: 692). Bebeklik döneminde temelleri atılan bu davranış bireyin ileriki dönemde oluşacak olan kişilik özelliklerinde etkili olmaktadır. Bebek için bağlanma; güvenlik duygusu geliştirebilme, ihtiyaçlarının karşılanması ve güvenli bir alan imkânı şeklinde 3 temel işleve sahiptir. Bowlby tarafından geliştirilen ve bilişsel süreçleri içeren bu model içsel çalışan modellerdir (Tüzün ve Sayar, 2006: 23-27).

Bowlby bağlanma kuramının temeline bakıldığında Harlow'un 1958 yılında maymunlar üzerinde yapmış olduğu çalışmadan yola

çıkıldığı görülmektedir. Bu çalışmada maymunlara süt içmeleri için biri rahatsız diğeri yumuşak ve rahat olan iki adet platform hazırlanmıştır. Maymunların beslenme tamamladıktan sonra her seferinde rahat olan yere geçtikleri gözlemlenmiştir. Bir diğeri çalışmasında ise sıcaklık faktörünün bebek maymunlar üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır. Her iki çalışmadan hareketle bağlanma için sadece beslemenin yeterli olmadığı; sıcaklık ve rahatlık unsurlarını veren kişi ya da nesnelere de bağlanılabileceği tespit edilmiştir (Bowbly, 2013: 81).

İnsan doğası gereği yaşamı boyunca kendisinin bakım ihtiyacını karşılayacak bir başkasına ihtiyaç duymaktadır. Bu durum insan türünün birlikte yaşama ve sosyalleşme ihtiyacından doğmaktadır (Soysal ve ark., 2005: 88).

Kwong (2008), yeryüzündeki tüm canlılar arasında bağlanma olabileceğini ve dolayısıyla insan ve hayvan türü arasında da bağlanma durumu görülebileceğini ileri sürmektedir. İnsan-hayvan etkileşiminin sonucu olarak hayvanlar birlikte yaşadıkları insanların birçok karakter özelliğini alarak alışkanlık geliştirmektedir. Dolaylı olarak insanlardaki endişe, üzüntü, korku, panik ve mutluluk gibi duyguları hayvanlar da hisseder. Hatta gün içinde ya da daha uzun süre sahibini görmeyen evcil hayvanların gün sonunda sahibinin özlediği gibi hayvanın da özlem duyduğu gözlemlenmiştir (Şahin, 2016).

1.8. Evcil Hayvanlar ve Bağlanma

Bağlanma kavramı çocukluk dönemi ile başlayıp insan ömrünün sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Bazen insan, bazen eşya kimi zaman da hayvan olarak bir bağlanma nesnesi seçilerek bağlanma sistemine dâhil olunmaktadır. İnsan-hayvan ilişkisinin ilk doğduğu çağlardan bu yana hayvanlar insanlar tarafından tanrılaştırılmış, ihtiyaç karşılamak için kullanılmış ya da buna benzer etkileşimler kurulmuştur. Günümüze bakıldığında ise hayvanlar artık evin ferdi ya da yalnızlık gidermek için bağlanılan bir terapi aracı olarak görülmeye başlanmıştır (Büyükcebeci ve Yılmaz, 2019: 17). Bu durumun asıl sebepleri incelendiğinde geniş aile yapısının yerini bireysel yaşamaya bırakması, boşanma ve ölüm durumları, yalnızlığın tercih edilmesi şeklinde sıralanabilir (Beck ve Katcher, 2003: 84).

Banks, Willoughby ve Banks (2008)'in hasta bireyler üzerinde evcil hayvanların etkilerinin incelendiği çalışmada evcil hayvan beslemenin otizmlili bireylerde olumlu sonuçlar doğurduğuna yer verilmiştir. 2015 yılında itibaren sadece hasta bireylerde değil aynı zamanda sağlıklı bireylerin evcil hayvan beslemelerinin onları nasıl etkilediği üzerinde de araştırmalar yapılmıştır. Amiot ve Bastian (2015) mutsuzluk, elem, mutluluk, korku gibi

inşaların doğal tepkilerinde de evcil hayvanların etkili olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Bireylerin sevdikleri ve bağ kurdukları kişiler için endişe duyma durumları, görmeyince huzursuzluk ve mutsuzluk yaşamaları evcil hayvanları için de geçerlidir. Evcil hayvan sahibi kişilerin hayvanlarını yakının görememeleri, sağlık durumunu bilmemeleri ya da güvenli olduğundan emin olmamaları durumunda panik ve huzursuzluk yaşadıkları gözlemlenmiştir (Bowbly, 2013: 112). Voith'in 1985 yılında yaptığı çalışmada evcil hayvan sahiplerinin hayvanlarına duygusal anlamda bağlı oldukları için hayvanlarını görememeleri halinde kaygılı ve mutsuz olduklarını tespit edilmiştir. Schaffer (2009) evcil hayvan besleyen bireyler için hayvanlarının çok önemli olduğu ve hayvana bağlılığının sevgi, huzur, güven verdiğini dile getirmiştir. Ayrıca evcil hayvanın kaybının da uzun süreli yasa sebep olabileceğini savunmuştur.

1.9. Evcil Hayvanlarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Evcil hayvanların insan yaşamında önem kazanması ve araştırmalara konu olması yaklaşık 30 yılı bulmaktadır. Özellikle insan sağlığına katkılarından dolayı psikoloji alanında geniş bir yer bulmuştur. 2000'de Becker'in yaptığı çalışmada insanların insanlarla konuşmak yerine hayvanlarıyla konuşmalarının daha az zarar verici olduğu; 2005 yılında Baran tarafından yapılan çalışmada evcil hayvanlarla bağ kurmanın depresyon ve kaygı bozukluklarına karşı koruyucu olduğu; 2008'de Berget ve meslektaşlarının yaptığı araştırmada hayvanlara temas etmenin depresyonu engellediği; Schaffer'ın 2009 yılında depresyon tedavisine direnç gösteren hastaların evcil hayvan sahiplenmelerinin faydalı olduğu; yine 2009'da Cevizci tarafından yapılan araştırmada hayvan destekli tedavilerin hastaların durumunu olumlu yönde etkilediği; 2011'de Allen ve diğerleri tarafından yapılan araştırmada hayvanların sadece psikolojik değil fiziksel olarak da faydalı olduğu; 2019 yılında Kaya ve Bektaş tarafından yapılan çalışmada evcil hayvanların ruh sağlığına iyi geldiği bulgularına ulaşılmıştır.

Evcil hayvanların faydalarının yanında bir de bağlanma konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bağlanma kuramı 1988 yılında Bowlby tarafından anne-bebek arasındaki bağ temel alarak incelenmiştir. Bununla birlikte Bowlby bağlanma kavramını sadece bebeklikte değil bebeklikten başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreç olarak işlemiştir. Bebeklikte bağ kurulan anne iken yetişkinlikte bağlanma kavramı diğer aile bireyleri, nesneler ve hayvanlara dönüşmüştür (Sable, 1995: 338). 2008 yılında Knowg bağlanmanın sadece insandan hayvana değil hayvanda da insan şeklinde çift yönlü olabildiğini savunmuştur. 2011'de insanların kendi türlerine

bağlanma stilleri ile hayvanlara bağlanmalarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir (Zilcha, Mano vd. , 2011: 355-356).

Üniversite öğrencilerinin katıldığı bir araştırmada evcil hayvanlara bağlanma seviyesinin yüksek olduğu bireylerde güvenlik amaçlı olduğu; bağlanma seviyeleri düşük olan bireylerde ise duygusal ihtiyaç amaçlı olduğu bulunmuştur (Kurdek, 2008: 264-266).

2022 yılında Kopacak tarafından çalışma psikolojik rahatsızlığı olan bireyler üzerinde uygulanmış olup elde edilen bulgularda evcil hayvan sahibi bireylerin kendini yalnız hissetme ve depresyon seviyelerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Tekinsoy (2022) tarafından evcil hayvan sahibi olan ve olmayan bireylerin duygu durum ve yaşam doyumu oranları incelendiğinde evcil hayvan sahibi bireylerin depresyon ve stres durumlarının düşük seviyede olduğu, ancak özellikle evcil hayvanını aile bireyi gibi gören kişilerde anksiyete ve stres oranının yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Daly ve Morton (2006) tarafından evcil hayvan insan bağına inceledikleri çalışmada kedi ve köpek sahibi olan çocukların beslemeyenlere göre empati seviyelerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

2010 yılında Friedmann, Son ve Tsai tarafından yapılan insan-hayvan bağına ilişkin kişilerin sağlık durumları üzerindeki etkisi incelenmiş ve araştırma sonucunda hayvan sahibi olmanın bireyleri olumlu etkilediği, hayat düzenlerinin olduğu, daha az ilaç kullanımı yapıldığı ortaya çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZNEL MUTLULUK

2.1. Öznel Mutluluk Kavramı ve Tanımı

Mutluluk kavramı pek çok düşünür ve bilim insanı tarafından tanımlanmış bir kavramdır. Türkçede bireyin iyi olma halinin devamlılığı (Akalin, 2011: 1716), doymuş olma durumu (Çağbayır, 2007: 3329), insanların ruh tatmini (Bolay, 1996: 289); İngilizcede “happiness” (Özbalkan, 1999: 1456), Yunancada “eudaimonia” (Onions, 1966: 330), Latince “felicitas” (Hançerlioğlu, 1978: 190), Almancada “glück” (Steuerwald, 1988: 660), Fransızca “bonheur” (Kocabay, 1968: 526), Arapçada “saade” (İbn Mazur, 1997: 262) şeklinde tanımlanmaktadır. Felsefe alanında mutluluk kavramını meydana getiren üç basamaklı yapıdan bahsedilmektedir.

1.*Basamak*: Genel iyi olma halidir.

2.*Basamak*: İnsanın kendisini gerçekleştirme halidir. Kişilerin hayatlarının çokluğundan ziyade boyutları ile ilgili basamaktır.

3.*Basamak*: İnsanların yetkinlik halidir (Cevizci, 1997: 612-613).

Mutluluk kavramının tarihsel sürecine bakıldığında ilk defa M.Ö. 5. Yüzyılda tarihin ilk kaynaklarından olan “Herodot Tarihi” isimli esere konu olmuştur. Bu dönemde mutluluk kavramı baht ve mucize olarak değerlendirilmekteydi (McMahon, 2013: 20-26). Dönem yaşayanları mutluluğun şans eseri olduğunu ve bunun da kökeninde tanrının olduğunu düşünüyorlardı. Olumlu şans kendilerini bulduğunda sorun yoktu, ancak olumsuz şans ihtimali bile önlemler almalarına neden oluyordu (Schmid, 2014: 17-18). M.S. 375 yılına kadar süren bu anlayış Ortaçağ ile birlikte yerini mutluluk kavramını öteki dünyada arama düşüncesine bıraktı (Bruckner, 2012: 11). Mutluluk kavramı sırasıyla 18. Yüzyılın sonlarına doğru siyasi bir kavrama, 19. Yüzyılda bireylerin çabalarıyla elde edilebilen bir kavram, 20. Yüzyılda evrensel dünyanın amacı, 21. Yüzyıldan günümüzde de devam eden süreçte ise tüketim şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Toffler, 1981: 65-69). Mutluluk kavramının tarih çizelgesine bakıldığında insanların çevreye olan uyumları ile şekillendiği gözlemlenebilmektedir (Yalvaç, 2020: 217-243).

Öznel mutluluk kavramı ise bireyin iç dünyasının iyi olma durumudur (Gerrig ve Zimbardo, 2012: 378).

İnsanların sürekli bulmak için uğraştıkları mutluluk kavramının ortak bir tanımı olmamasına rağmen ortak olan tek şey mutlu olunan andan sonra fark edilmesidir. İnsan olmanın doğası gereği mutluluk seviyesi kimi zaman yüksek kimi zaman ise düşük şekilde kendini göstermektedir (Plotnik, 2009: 366).

2.2. Öznel Mutluluğu Etkileyen Faktörler

İnsanlık tarihinde öne çıkan amaçlardan biri mutluluk arayışıdır. Bu arayış devam ettikçe zaman içerisinde mutluluk durumunu etkileyen pek çok etkende söz edilebilir. Öznel mutluluğu etkileyen etkenler; kişilik özellikleri, dini inanç, yaş, ekonomik durum, cinsiyet, eğitim, medeni durum ve fiziksel sağlık şeklinde incelenmiştir (Eryılmaz, 2021: 51-53).

2.2.1. Kişilik Özellikleri

Destekleyici örgütler, çalışanlarının genel refahını ve örgüt içindeki işbirliğini artırmak için çeşitli stratejileri bir araya getirir. Çünkü destekleyici bir örgütte çalışan bireyler, örgütün hedef ve amaçlarına ulaşabilmesi ve örgütün başarısı için daha fazla çaba göstermektedir. Destekleyici örgütlerin genellikle çalışan bireyler arasında pozitif bir çalışma ortamı yaratarak örgütün uzun vadeli başarısı için bir zemin oluşturduğu söylenebilir. Destekleyici örgütler, çalışanlarının beklenti ve taleplerine kulak vermeli, çalışanlarına ne kadar önemli olduklarını fark ettirmelidir (Shore ve Tetrick, 1991:637). Bu durum hem çalışan bireyler için hem de örgütler açısından faydalı olacaktır.

Kişilik kavramını, bireyden bireye fark gösteren ve ayırt edici özellikler şeklinde tanımlamak mümkündür. Kişilik kavramını ölçmek için beş faktörlü kişilik modelinden faydalanılmaktadır. Beş faktörlü kişilik modeli dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık olmak üzere 5 boyuttan oluşmaktadır:

Dışadönüklük: Bu özellik dış çevre ile kurulan açık iletişimi ifade eder. Dışadönük özelliklere sahip kişiler çevre ile sosyalleşme, konuşkanlık, fazla enerjik ve hareket odaklı yapıya sahiptirler. Diğer yapıdaki kişilere göre mutluluk düzeyleri daha yüksektir.

Sorumluluk: Sorumluluk; disiplinli olma, başarı için çabalama, planlı hareket eden, yaptığı işlerin süreklilik gösterdiği ve başarı değerinin yüksek olduğu kişi modelidir. Bu yapıya sahip kişiler zeki, güvenilir, işkolik, mükemmeliyetçi ve sorun çözen özellikler göstermektedir.

Uyumluluk: Kişilerin diğer birey ya da olaylara karşı ılımlı yaklaşım durumudur. Genel yapıları gereği dengeli, diğer kişilerle kolay geçinen, saygılı, arkadaş canlısı, eli açık, güvenilir, yardımseverdir. Olumlu yönlerinin

fazlalığı bazen diğer insanlara şüphe ile yaklaşımlarına, bu nedenle de geçimsiz olmalarına sebebiyet verebilir.

Duygusal Dengesizlik (Nörotizim): Duygusal dengesizlik; kızgınlık, endişe gibi olumsuz duyguları yoğun şekilde yaşama durumudur. Bu yapıya sahip kişiler endişeli, depresif, içine kapalı ve asabidir.

Deneyime Açıklık: Hayal gücü yüksek, maceraperest, yaratıcı, araştırmacı, detaycı, değişim ve farklılıkları seve kişiler bu grupta değerlendirilir (Doğan, 2013: 58-60).

2.2.2. Dini İnanç

İnancın öznel mutluluğa etkisi konusunda görüşler 2'ye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki 2007 yılında Seligman tarafından yapılan çalışmada dinin baskıcı yapısından kaynaklı bireylerin mutsuz olabildikleridir (Seligman, 2007: 326). Bir diğer görüş ise Diener vd. tarafından 1999 yılında yapılan araştırmada inançlı bireylerin zor durumlarla mücadele kısmında inanç kaynaklı teslimiyet olması nedeniyle daha mutlu oldukları tespit edilmiştir (Diener vd., 1999: 276-302). Dini inanca sahip bireyler üst yaşam memnuniyetine sahip olarak diğerlerine göre daha fazla mutlu olma eğilimi göstermektedir (Polomo vd, 1990: 266).

2.2.3. Yaş

Yaş ve mutluluk kavramları ile ilgili birbirinden farklı sonuçların elde edildiği pek çok çalışma mevcuttur. 1967'de Wilson tarafından yapılan çalışmada ileri yaşlarda sosyalleşmenin düşmesi nedeniyle öznel mutluluk durumunu olumsuz etkilemektedir (Wilson, 1967: 294-306). Ryff (1989) tarafından yapılan araştırmada ise yaş ilerledikçe mutluluğun ve yaşamdan alınan keyfin arttığı sonucuna varılmıştır. Ercan ve Yılmaz (2011) tarafından yapılan çalışmada 14-17 yaş grubundaki bireylerle 2-45 yaş grubundaki bireylerin; 19-25 yaş arasındaki bireylere göre öznel mutluluk oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.2.4. Ekonomik Durum

Bireyleri güdüleyen önemli belirleyicilerden biri olan gelir kavramının mutluluk ile ilişkisi olabileceği ve gelir düzeyindeki artışın öznel mutluluğu olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir (Cihangir ve Çankaya, 2009: 23-24).

Gelir düzeyinin fazla olması durumunun olumsuz sonuçlar doğurabileceğini, ana ihtiyaçların karşılanmasıyla mutlu edebileceği ancak; yoğunluk ve stres kaynaklı öznel mutluluğu azaltacağı yönde çalışmalar da mevcuttur (Yetim, 2001: 206).

2.2.5. Cinsiyet

Öznel mutluluk kavramının cinsiyet bağlamında ele alınan çalışmalar incelendiğinde kadın ve erkek bireylerde anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür (Çakır, 2015: 78-79). Gündoğdu ve Yavuzer (2012) tarafından yapılan bir başka çalışmada kadınların öznel mutluluk düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012: 121-125). 2008 yılında kız ve erkek öğrenciler üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise erkek öğrencilerin öznel mutluluklarının daha yüksek seviyede olduğu sonucuna varılmıştır (Saföz Güven, 2008: 92-93).

2.2.6. Eğitim

İnsanların doğası gereği ve yaşamı anlamlı kılmak adına hedefler koyar ve bu hedeflere ulaşmak için çalışırlar. Bu yolda eğitim alınarak hedefe ulaşmaya çalışan bireyler öznel mutluluk doyumunu yaşamaktadır.

2015 yılında Akduman tarafından yapılan çalışma özellikle kuşaklar arasında incelenmiş olup; x kuşağında olan kişilerin öznel mutluluklarının eğitim seviyeleri ile ilişkili olmadığı, y kuşağında ise ön lisans mezunlarının ilköğretim, lise ve lisans mezunlarına oranla daha düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Özellikle alına eğitim sonunda iş bulunmasıyla birlikte özgüvenin ve yaşamdan alınan doyumun arttığı sonucuna varılmıştır (Dökmen, 2003: 299-301).

2.2.7. Medeni Durum

Medeni durum ile öznel mutluluk üzerine yapılmış birçok çalışma bulunmakta olup farklı sonuçlar elde edildiği görünmektedir. Mutlu bireylerin sağlıklı ilişkiler kurma olasılığının yüksek olduğu ve bu durumun da bireysel mutluluklarını çift yönlü etkilediği sonucuna varılmıştır (Hefferon ve Boniwell, 2014: 57).

2023 TÜİK verileri incelendiğinde %56,4 oran ile evli bireylerin evli olmayan bireylere göre daha yüksek bir mutluluk oranlarının olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2023).

2.2.8. Fiziksel Sağlık

Fiziksel hareketliliğin olması hem fiziksel hem de zihinsel olarak sağlıklı olma konusunda önemlidir. Fiziksel ya da zihinsel iyi olmanın ana hedefi öznel iyi olmaktır. Yapılan fiziksel aktiviteler ruhsal olarak iyi olmayı dolayısıyla öznel mutluluğu da artırdığı tespit edilmiştir (Şahin vd, 2015: 28-29).

2.3. Öznel Mutluluk Kuramları

Literatür incelendiğinde öznel mutluluk kavramını bazı kuramlarla açıklamak mümkündür. Bu bölümde Erek kuramı, Etkinlik kuramı, Akış kuramı, Tabandan Tavana ve Tavandan-Tabana Kuramı, Uyum kuramı, Dinamik Denge kuramı, Yargı kuramı ve Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı ile ilgili inceleme yapılmıştır.

2.3.1. Erek (Telic) Kuramı

Erek kuramı, kişilerin mutlu olmalarının ihtiyaçlarının ne kadarının karşılandığı ile doğru orantılı olduğunu savunur (Yetim, 2001: 215). Erek kuramı 2 boyuttan oluşmaktadır: İlki hedefler, diğeri ihtiyaçlardır. İhtiyaçların karşılanması ve amaçlara ulaşılması ile mutluluk arasında bir bağ olduğu düşünülmektedir. İnsanlar doğumdan itibaren bazı ihtiyaçlara sahiptir ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidine bakıldığında buradaki ihtiyaçlar karşılanıp amaca ulaşıldığında mutluluk seviyesi de artmaktadır (Ryan ve Deci, 2000: 56-57).

2.3.2. Etkinlik (Activity) Kuramı

Etkinlik kuramı, kişilerin yaptıkları şeylerden keyif alması ve sonucunda da mutlu olmasıdır. Kişileri amaçlarına ulaştıran etkinliklerin yapılması mutluluk seviyelerini de yükseltecektir. Bu kurama örnek olarak Diener'in 1984 yılında yaptığı çalışmada dağcıların tırmanış anındaki mutluluklarının zirveye ulaştıkları mutluluktan daha fazla olduğu sonucu gösterilebilir (Yılmaz, 2023: 18).

2.3.3. Akış (Flow) Kuramı

Akış kuramı, bireylerin rutin olarak yaptıkları etkinlikler içerisinde mutluluğa sahip olmalarıdır. Bireyler etkinlik yaparken birçok duyguyu yaşamakta olup bu durum öznel mutluluğu etkilemektedir. Yapılan etkinlik kişilerin yeteneklerine uygun ise mutluluğa ulaşmaktalar; etkinlik stres verici ise yeterli doyuma ulaşamamaktadırlar (Diener, 2000: 34-35).

2.3.4. Tabandan Tavana (Bottom-up) ve Tavandan Tabana (Top-down) Kuramları

Bu kuramda bireylerin haz veren deneyimleri sonucunda mı mutluluk oluşur yoksa mutlu olduğu için mi deneyimlerinden keyif alır sorusu araştırılmıştır. Bu doğrultuda tabandan tavana kuramında mutluluk kişilerin yaşamlarındaki keyif verici anların toplamından oluşmaktadır. Kişilerin mutlu anlar yaşamaları öznel mutluluklarını da olumlu yönde etkileyecektir (Diener, 1984: 1110).

Tavandan tabana kuramında ise mutluluk bireylerin iç dinamiklerinden gelen bir kavramdır. Benzer yaşam koşullarına sahip kişilerin bazılarının mutlu bazılarının ise mutsuz olabilme nedeni bireylerin düşünce yapısıdır. Olumlu deneyim ve düşünce yapısına sahip kişiler olumlu, olumsuz düşünce yapısına sahip kişiler ise olumsuz düşünce yapısına meyillidirler (Brief vd., 1993: 650-651).

2.3.5. Uyum (Adaptation) Kuramı

Uyum Kuramında her birey kendine standartlar belirler ve yaşamları bu belirledikleri standartları aştığında kendilerini mutlu hissederler. Deneyim arttıkça standartlar da değişim gösterir. Bireyler mevcut koşullara uyum sağlayıp duyarsızlaştıkça yeni ve güncel olana eğilim artacaktır. Yeni duruma eğilim olmasına karşın direnç gösteren bireyler zamanla uyum sürecini tamamlayacak ve mutluluk durumuna geçebilecektir (Suh vd., 1999: 300-301).

2.3.6. Dinamik Denge (Dynamic Equilibrium) Kuramı

Headey ve Wearing (1989) tarafından geliştirilen dinamik denge kuramında bireyler kişilik ve huy yapılarının denge durumu öznel mutluluklarını belirlemektedir. Olumsuz olayların yaşanması mevcut denge durumunu bozacaktır ancak bir süre sonra her şey yeniden dengeye dönecektir (Headey, 1993: 100-102).

2.3.7. Yargı (Judgment) Kuramı

Yargı teorisinde kişiler mutluluk durumlarını belirli kriterler üzerinde belirlerler. Özellikle içinde bulunulan çevre ve aile mutluluk için bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bu kurama göre bireyler belirledikleri kriterlere ne kadar ulaşırsa o kadar mutluluk seviyelerinin yüksek olacağı düşüncesi savunulmaktadır. Bu durumun tersinin yaşanması ise bireyleri mutsuz edecektir (Diener, 1984: 546).

Mutlu bireylerin; daha sağlıklı bir iletişime, vücuda, psikolojik yapıya ve iş yaşamına sahip olmaları kendilerinde oluşan durumları olumlu karşılamalarına yardımcı olmaktadır (Campbell, 1981).

2.3.8. Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı

1995 yılında Ryff tarafından geliştirilen kuram 6 temel başlıktan oluşmaktadır:

Öz Kabul: Bireylerin kendilerini tüm yönleri ile kabul etmesi ruhsal sağlıkları için önemli bir aşamadır.

Diğer Bireylerle Olumlu İletişim: Diğer insanlarla olumlu iletişim içinde olmak psikolojik açıdan iyi olmak için gereklidir.

Hayat Hedefi: Yaşam hedefi oluşturmak ve bu amaçla bir şeyler yapmak kişilere anlamlı bir yaşam sunar ve öznel mutluluklarını artırır.

Kişisel Gelişim: Bireylerin kendi iç potansiyellerinin farkında olup mevcut durumu ileri taşımasıdır.

Çevre Hâkimiyeti: Bireylerin bulundukları çevreyi kontrol altına alarak olabilesi krizleri yönetebilmesidir.

Özgürlük: Özgür bireyler kendi başına karar alma ve olaylara yön verme yeteneğine sahip kişilerdir.

2.4. Öznel Mutluluk İle İlgili Yapılan Çalışmalar

1991 yılında Köker tarafından ergenlik dönemindeki sorunlu ve sorunsuz gençler üzerinde yapılan çalışmada yaşam doyum seviyeleri kıyaslanmış ve ergenlik çağındaki sorunsuz gençlerin doyum düzeylerinin daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

2004 yılında Tuzgöl tarafından üniversite öğrencilerinin öznel mutluluk düzeyleri okul başarısı, gelir ve inanç değişkeleri açısından incelenmiş ve sonucunda tüm değişkenler için anlamlı farklılık gözlemlenmiştir.

Dilmaç ve Bozgeyikli (2009) tarafından öğretmenler üzerinde yapılan çalışmada mutluluk ile gerçek ve hislerle karar verme arasında pozitif yönlü, çekingen ve anlık karar verme ile negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

2009 yılında Cihangir ve Çankaya tarafından kadın ve erkek öğretmenlerin yaşam doyum ve mutluluk seviyeleri karşılaştırılmış, kadın öğretmenlerin yaşam doyum ve mutluluk seviyelerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Çevik (2010) tarafından lise öğrencilerinin öznel mutluluk düzeyleri cinsiyet ve çevre desteği değişkenleri ile incelenmiş olup sonucunda cinsiyet değişkeni ile anlamlı ilişki olmadığı, çevre desteği değişkeni için anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmüştür.

Atak (2011) tarafından ergenlik dönemindeki gençlerde risk alma ve öznel mutluluk arasında ilişki incelendiğinde negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

2012 yılında Oktan 17-19 yaş üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada dış görünüşün öznel mutluluk ile yakından ilgili olduğunu tespit etmiştir.

Doğan (2013) bireysel özellikler ile öznel mutluluk arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında duygusal dengesiz kişiliğe sahip kişilerin öznel mutluluk seviyelerinin düşük olduğu; dışa dönük, deneyime açık ve sorumluluk sahibi kişilerin ise öznel mutluluk seviyelerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Kermen ve Sarı (2014) tarafından üniversite öğrencilerinde yapılan araştırmada ihtiyaçların karşılanması öznel mutluluk üzerinde olumlu etkileri bulunduğu tespit edilmiştir.

2015 yılında Padır, Eroğlu ve Çalışkan tarafından yapılan çalışmada öznel mutluluk oranı arttıkça zorbalık yapma ya da görme ihtimali azalmaktadır.

Ateş (2016) üniversite öğrencilerinin okul başarıları üzerinde mutluluk ve sosyalleşmelerinin etkilerini araştırmıştır. Yapılan araştırma sonucunda mutluluk ve sosyalleşme arasında pozitif yönlü bir etkiden bahsedilmektedir.

Kiremitçi ve Coşkun (2017) mevsim durumu ile öznel mutluluk arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre mevsimsellik durumu ve öznel mutluluk arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek bir kuramın olmaması nedeniyle bağ kuramı üzerinden araştırma tamamlanmış olup kötü hava koşullarının kişileri olumsuz yönde etkilediği ve depresyon olasılığını arttırdığı buna bağlı olarak da kişilerdeki öznel mutluluk seviyesini düşürdüğü tespit edilmiştir.

Topsümer ve Sağlam tarafından 2019 yılında yapılan çalışmada dijital oyun ile öznel mutluluk arasındaki ilişki incelemiştir. Dijital oyunların oynanması ve öznel mutluluk arasında pozitif yönlü ilişki olduğu savunulmuştur.

Öztürk (2022) tarafından kamu ve özel sektör çalışanları üzerinde yapılan araştırmada çalışanlarda işin anlamı, çalışanların mutluluk ve iş tatminleri arasındaki ilişki incelenmiş olup yapılan analizler sonucunda tüm değişkenler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.

Türkan (2022) tarafından üniversite öğrencilerinin değer yargıları ile öznel mutlulukları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışma sonucunda değer yargıları ile öznel mutluluk seviyeleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Işık ve Uygun (2023) esnek çalışma uygulamasının öznel mutluluk ve iş tatmini üzerindeki etkisi incelenmiş olup araştırma sonucunda çalışma zamanının esnek olmasının bireyler ve işletmeler üzerinde, iş anlamındaki esnekliğin sadece kişiler üzerinde pozitif anlamlı etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Deniz ve Ay (2024) tarafından lise öğrencilerinde yapılan çalışmada öğrencilerin yaşam hedefleri ve umutlarının öznel iyi olmaları ile ilişkisi incelenmiş olup sonuçta pozitif yönde ilişkinin mevcut olduğu kanıtlanmıştır.

Krause(2003) inanç, saygı, iyimserlik ve öznel mutluluk arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapmıştır. Yapılan araştırma sonucunda inancı yüksek bireylerde saygı, iyimserlik ve öznel mutluluk seviyelerinin de yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Mahon, Yarcheski ve Yarcheski (2005) ilköğretim öğrencilerinin katılım sağladığı öznel mutluluğun cinsiyet ve sağlık durumu değişkenlerine göre incelendiği araştırma sonucunda öznel mutluluk ve cinsiyet değişkeni ile ilgili anlamlı bir fark görülmezken, özel mutluluk ve sağlık durumu için pozitif anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Sharma ve Sidhu (2009) tarafından yaşlı bireylerin yaşam kalitesinin yordayıcısı olarak öznel mutluluk ve stres seviyeleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda kadınların erkeklere göre stres düzeylerinin daha yüksek, öznel mutluluk seviyelerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Ferguson ve Goodwin (2010) iyimserlik, öznel mutluluk ve psikolojik iyi oluşun ilişki durumu incelenmiş olup iyimserliği yüksek olan kişilerin öznel mutluluk ve psikolojik iyi oluş seviyesinin de yüksek olduğu görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞ YAŞAM KALİTESİ

3.1. İş Yaşam Kalitesi Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Literatür incelendiğinde iş yaşam kalitesi ile ilgili ortak bir tanım yapılamasa da genel anlamda bakıldığında ortak noktanın çalışan refahı olduğunu söylemek mümkündür (Sirgy vd, 2001: 241). Özkalp ve Kirel (2004), işletmelerin güvenli bir çalışma ortamı sağlayıp konforu koruması; Lau (2020), iş güvenliğine ek olarak çalışan memnuniyetinin sağlanması; Erdem (2010), insani iş modelinin oluşturulup işin ikinci planda bırakılması; Erginer (2014), çalışan gelişimi ve çalışanların duygu durumlarındaki olumlu değişim şeklinde tanımlamalar mevcuttur (Özkalp ve Kirel, 2004: 218; Lau, 2000: 424; Erdem, 2010: 514; Erginer, 2014: 218).

İş yaşam kalitesi; iş tatmini, motivasyon ve deneyim gibi durumları kapsamaktadır. İşletmeler, işe alımdan itibaren iş görenin güven, motivasyon, esneklik, mutluluk gibi ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumludur. Dolayısıyla işletmeler çalışanlarını açık iletişim yöntemi ile isteklendirmeli ve destek olmalıdır (Özgen, 2002, 307).

Genel olarak bakıldığında çalışanların mutluluk halleri, zinde olmaları gibi özellikleri çalıştıkları işten aldıkları keyif, doyum ve motivasyonla doğrudan ilgilidir. İşletmelerin çalışanlarıyla açık iletişim kurması, adil ücret politikası uygulaması, ödül sistemi ile motive edilmeleri, güvenlik ve tatmin ihtiyaçlarının karşılanması, terfi ve yaratıcılıklarının desteklenmesi çalışanlar tarafından o işletmenin en önemli tercih edilme nedenleridir (Newstrom and Davis, 1997: 293).

İş yaşam kalitesi kavramının çıkış noktasına bakıldığında 18. Yüzyıl Sanayi devrimine kadar dayandığı görülmektedir. Bu dönemde ağır çalışma koşulları ve bu koşullar nedeniyle iş kazalarının olması 20. Yüzyılın başlarında iş gören ve işverenleri korumak amaçlı yasaları zorunlu hale getirmiştir. 1930 yılından itibaren sendikalaşma işçi hakları ve iş güvenliği konularının önemi artmaya başlamış ve 1950’den itibaren çalışan motivasyonu ve verimlilik arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Kıngır, 2023: 32). Davis vd. tarafından 1960’larda itibaren çalışma şartlarının olumsuzluklarına dikkat çekecek çalışmalar yapılmıştır (Davis, 1977: 53). 1970’li yıllara gelindiğinde işçi sağlığı ve iş güvenliği konularına ağırlık verilmiş ve hemen devamında ilk defa Uluslararası İş Yaşam Kalitesi Konferansı düzenlenmiştir (Bindu ve

Yashika, 2014: 14). 1980'den sonra ikinci kez geniş bir kitlenin katılımı ile konferans düzenlenmiştir. Bu tarihten itibaren iş yaşamı insani boyutu ile ele alınmaya başlanmış; çalışanların ruhsal, fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimleri önem kazanmıştır (Cherns, 1975: 155).

Günümüz koşulları değerlendirildiğinde insani şartların sağlandığı, çalışan konforunun ve çalışan beklentilerinin ön planda tutulduğu çalışma şartlarını görebilmek adına iki taraflı uyum ve denge politikası izlenmektedir (Tınar ve Ulusoy, 2017: 115).

3.2. İş Yaşam Kalitesinin Önemi

Gündelik hayatta mutlu, verimli ve sağlıklı bireylerin olması iş yaşantılarındaki konfor alanlarının olmasıyla mümkündür. İş ortamında mutsuz olan bireylerin günlük hayatta da keyif almayarak tükenmiş hale gelmeleri mümkündür. Buna bağlı olarak tükenmiş ve tatminsiz çalışanların iş hayatındaki verim ve başarı oranları da düşük olacaktır. Bu nedenle işletmeler iş yaşam kalitesi konusuna önem göstermelidir (Uğur, 2005: 95).

İşletmelerde insan unsurunun ön plana çıkması; verimlilik, rekabet ve diğer belirleyicilerin oluşmasında en önemli etken olarak görülmektedir. İnsan kaynağının doğru kullanılması ise çalışanın iş yaşam kalitesine özen gösterilmesinden geçmektedir. Özellikle işletme içi değerlerin artması için huzurlu ortam ve huzurlu çalışan yaratmak zorunlu hale gelmiştir (Barutçugil, 2004:382).

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında iş yaşam kalitesinin ön plana çıktığı anların sadece işlerin ters gittiği ya da mevcut düzenin bozulmaya başladığı zamanlar olduğunu görmek mümkündür. Olumsuz sonuçlar oluşmadan önlem alınması daha fazla karmaşa ve kaosa sebep olmaması açısından da işletmeler için daha fazla önemli yer tutmaktadır (Kaur, 2016: 8308-8310).

İş yaşam kalitesi yüksek olan çalışanlar, işletmelere daha yararlı ve olumlu sonuçlar yaratacak, iş yaşamındaki huzur alanı sosyal hayatlarına da yansıyacaktır. Hem işletmelerin hem de çalışanların kazançlı çıktığı bu durumda kişileri performansı da artacaktır (Lee vd., 2015:722).

İş yaşam kalitesi sadece iş ortamı tatmini olarak değil aynı zamanda çalışanları maddi, psikolojik, fiziksel ve sosyal açıdan da etkilemektedir. Bireylerin eğitim ve yeteneklerine uygun bir pozisyonda çalışması, bu pozisyona uygun ücretlendirme yapılması, kariyer planlamada motive edici şartların sağlanması verimliliği de artıracaktır (Aydemir, 2008:52-53).

İnsan yaşamının büyük bir bölümünün iş yerinde geçmesi nedeniyle mutlu bir çalışma ortamı olması, her gün işe zorunluluklardan değil de isteyerek gelmesi ve kendini işte huzurlu hissetmesi işletmeler açısından da olumlu sonuçlar yaratacaktır (Özgener, 1997:26-27).

3.3. İş Yaşam Kalitesi Kavramının Boyutları

Walker vd.(2009)'a göre iş yaşam kalitesi kavramı iş ortamı, iş koşulları ve sağlanan hizmetler olarak üç boyutta ele alınmaktadır.

3.3.1. İş Ortamı

İş ortamı hem işletmeye gösterilen özeni hem de çalışana verilen değeri göstermektedir. Mutlu olunan, yapılan işin içeriğine uygun, çalışan beklentisini karşılayan bir iş ortamı çalışanların iş memnuniyetini artıracaktır (Aba, 2009: 122). İşe bağlılığın sağlandığı bir iş ortamında çalışan mutluluğu ve verimliliği artacak, işte geçirilen vakit çalışan açısından eziyet olmak yerine keyifli bir hale gelecektir (Ventegodt ve Merrick, 2009:5).

Çalışanların iş yaşam kalitesinin yüksek olması işe olan bağlılıklarını artıracak, işten ayrılma ve stres durumunu azaltacaktır (Dığın, 2008: 196-200). Çalışanların değer gördüğü, temel ihtiyaçlarının karşılandığı, maddi olarak desteklendiği işletmelerde verimlilik de artacaktır (Özler, 2013:134).

İşletme içinde yetki ve sorumlulukların dengeli dağıtılması çalışanları motive edecektir. Çalışanların çalışma alanları ve yeteneklerine göre yetki verilmesi kişileri kendini önemli hissetmelerini ve yüksek performans göstermelerini sağlayacaktır (Soysal, 2009:34).

Çalışanların karar sürecine dâhil edilmesi onlara değer verildiğinin göstergesidir. Yapılan uygulamaların göstermelik değil, dikkate alınarak önem gösterilmesi gerekmektedir. Bu şekilde alınan kararların işletme içinde biz kavramının oluşmasına olanak sağlayacaktır (Eren, 2011:553).

3.3.2. Çalışma Koşulları

Bir işletmenin olmazsa olmaz unsuru insan kaynağıdır. Çalışma koşullarının iyileştirilmesinin temelinde çalışan verimliliğinin artırılması ve işletmelerin devamlılığının sağlanması yatmaktadır. Bu sebeple iş koşullarının iyileştirilmesi çalışan bağlılığını sağlamak için gereklidir (Afşar, 2011: 270).

Çalışanlar açısından bakıldığında maaş, prim, ödül sistemi gibi sosyo-ekonomik araçlar çalışanları güdülemede kullanılan en yaygın araçlardır. Bu sistemin düzgün çalışmasını sağlamak ve adil dağıtım

yapmak işletmelerin çalışanlardan en üst verimi almalarını sağlayacaktır (Aba, 2009: 122).

İş koşulları incelendiğinde çalışma saatleri ve izinler çalışanları etkileyen unsurlarda biridir. Vardiyalı çalışma sistemi, uzun çalışma saatleri, fazla mesai uygulamaları çalışanları sürekli çalışmak zorunda bırakması ve özel yaşam alanlarını daraltması nedeniyle mutsuz ve verimsiz hale getirebilmektedir. Aynı problem haftalık ve yıllık izinler için de geçerlidir. Düzenli haftalık tatilin olması ve planlı yıllık tatil hakkının olması çalışanların mutlu ve verimli olmalarını sağlayacaktır (Aba, 2009: 75).

3.3.3. Sağlanan Hizmetler

İşletmelerin sağladığı hizmet türleri incelendiğinde ulaşım, yemek, haberleşme, sosyal imkânlar ve aktiviteler olduğu görülmektedir. Sağlanan hizmetlerin kaliteli olması şirketlerin tercih edilirliliğini artırdığı gibi çalışan memnuniyetini de artırmaktadır. Mola anlarında çalışanların keyifli vakit geçirip dinlenebileceği aktivitelerin olması ya da iş dışında spor etkinliklerine katılmaları var olan iş stresini de azaltacaktır (Tuncer ve Yeşiltaş, 2013: 73).

Sağlanan hizmetlerden bir diğeri yemektir. Sağlıklı ve kaliteli besinlerin tüketilmesi, özenle oluşturulan yemek servisleri çalışanlara verilen değerin bir kanıtı niteliğindedir. Bu durum çalışana kendini özel hissettirmekte ve aidiyet duygusu artmaktadır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2008: 83).

3.4. İş Yaşam Kalitesini Etkileyen Unsurlar

Günümüz şartlarında oluşan değişiklikler iş yaşamında da geçerli olup iş koşullarının değişmesini ve iyileşmesini zorunlu kılmış, gelişen teknoloji iş yaşamındaki rekabeti arttırmıştır. Uluslararası çalışma koşullarının gerekliliği göz ardı edilemezken, insani çalışma şartlarının sağlanması için pek çok adım atılmıştır (Çiçek, 2005).

Birçok unsur iş yaşam kalitesini etkilemekte ve iş yaşam kalitesine katkıda bulunmaktadır. İş ortamının iyi olması ve çalışanların kimseye ihtiyaç duymadan işlerini halledebilmesi önemli katkılar arasında sayılabilir (Sabuncuoğlu, 2001,174).

İş yaşam kalitesini etkileyen unsurları incelediğimizde yeterli ve adil ücret politikası, ödüllendirme sistemi, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları, insan kapasitesinin kullanımı ve gelişimine imkân sağlayan fırsatlar, eğitim ve geliştirme, iş güvencesi, yöneyime katılım, örgütle sosyal bütünleşme, iş ve yaşam döngüsü, örgüt içi yasallık ve iş yaşamının sosyal bağlantısı olduğu görülmektedir.

3.4.1. Güvenli ve Sağlıklı Çalışma Koşulları

Güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları denildiğinde fiziksel olarak havalandırma, ışık, temizlik, mevsime uygun sıcak ya da soğuk alan, sessizlik, işi kolaylaştırabilecek araçlar, uygun mesai saatleri, haftalık ve yıllık izinler gibi etkenler akla gelmektedir. Bu şartların tamamı çalışanları hem fiziksel hem de psikolojik olarak etkileyebilmektedir. Olumsuz çalışma koşulları çalışanları mutsuz edebileceği gibi verimliliklerinin de düşmesine sebep olacaktır (Aydemir, 2008: 67).

Çalışanların mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir ortamda çalışmaları iş yaşam kalitelerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu sebeple uygun çalışma koşullarının sağlanması çalışan verimliliğini ve performansını güçlendirecektir (Çakır, 2001: 146-149). Bütün bunların yanı sıra iş güvenliği de hem işletmeler hem de çalışanlar açısından önemlidir. İşletme içi tehlikelerin öncede tespit edilerek önlem alınması kısa süreli alanda maliyetli olsa da uzun vadede işletmeleri büyük sıkıntılardan alıkoyacaktır (Kanten, 2012:163).

İşletmelerde kullanılan araçlar, ses, ışık, ısı, dekorasyon gibi unsurlar fizyolojik ve psikolojik açıdan çalışanları etkileyerek motivasyon seviyesini değiştirebilmektedir. (Fındıkçı, 2003: 390). Bu sebeple işletme içi unsurlara dikkat edilmeli ve gerekli destek alınmalıdır (Demirbilek ve Türkan, 2008:53).

3.4.2. Yönetime Katılma

İşletmelerde katılımcı yönetim tarzının benimsenmesi çalışanların kendilerini etkileyecek durumlar için söz hakkına sahip olmalarını, sunulan çözümlerin dikkate alınarak hayata geçirilmesi ve biz kavramının çalışan-işveren bağının güçlenmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda çalışanın inisiyatif ve sorumluluk alma durumu artacağı için motivasyon seviyesi de yükselecektir (Çiçek, 2005:48-50).

3.4.3. İletişim

İletişim insan hayatının olmazsa olmazıdır. Ortak amaç doğrultusunda bir araya gelen çalışan topluluğunun yapılan işi en iyi şekilde yönetebilmesi ve sürece dâhil olması için iyi bir iletişim ağı kurulmalıdır. Lazım olan bilginin en iyi şekilde ve doğru zamanda doğru kişilere iletilmesi iyi bir iletişim sistemi kurmaktan geçmektedir (Atak, 2005:61).

3.4.4. İş Güvencesi

Çalışılan fiziki ortamın güvenli olması gibi çalışan haklarının da güven altında olması önemli bir unsurdur. İş yerinde her iki tarafın da istediği şekilde davranmaması için belirli kurallar ve kanunlarla iş güvencesi

sağlanmaktadır. Çalışanların sürekli işten çıkartılabilme ihtimali kişileri psikolojik olarak etkileyeceği gibi iş verimliliğini de düşürecektir (Poyraz ve Kama, 2008).

3.4.5. Yeterli ve Adil Ücretlendirme

Ücret; yapılan iş karşılığında çalışanların almayı hak ettiği ve yaşamlarını sürdürmeleri için olmazsa olmaz bir unsurdur. Aynı zamanda çalışanlar tarafından bir statü ve saygınlık göstergesidir. Çalışanların yetersiz ücret alması iş tatminini ve iş tutum tavrını değiştirebilir ve bu nedenle de çalışanlar ücret politikasının adil olup olmadığını daha sık sorgulayabilmektedir (Gürüz ve Gürel, 2009: 327-330).

İşletmelerin ücret dağıtım politikalarını hazırlarken özellikle eşit işe eşit ücret kuralını benimsemesi çalışanların ahengini destekleyeceği gibi tatlı rekabet ortamı da oluşmasını sağlayacaktır (Avcı Öztürk, 2010: 26).

3.4.6. Kariyer Fırsatları

İş yaşam kalitesi kavramının temel yapısında insan bulunmaktadır. Bu nedenle işletmeler doğru kişileri seçip mevcut kapasiteyi en iyi şekilde kullanmalı ve geliştirmelidir. İnsan kapasitesinin kullanımı içi öncelikle yapılacak iş hakkında yeterli bilgi ve gerekli araçların verilmesi gerekir. İş doyumuna ulaşan çalışan hem işi benimseyecek hem de verimli bir çıktı elde edebilecektir (Huselid, 1995: 642-643).

Çalışan kapasitesinin gelişimi için kişilerin yetenek ve becerilerini kullanabilecek ortamlar verilmeli, bireysel yetki ve karar alanları oluşturularak farklı bakış açısı kazanmaları sağlanmalıdır (Aba, 2009: 13).

3.4.7. İş ve Özel Yaşam Arasındaki Denge

İş yaşam kalitesi kapsamında çalışanlar arasında en önemli konulardan biri iş ve özel yaşam arasında dengenin oluşturulmasıdır. Çalışma saatlerinin düzenli, fazla mesainin gönüllülük esaslı, izin günlerinin iş tarafından istila edilmediği bir işletme için çalışanlardan verim alınması kaçınılmaz bir sonudur. Özellikle bu dengenin göz önüne alındığı politikalar izlemek, çalışan refahını sağlamak hem çalışanı hem de işvereni mutlu edecektir. İş-özel yaşam dengesinin faydaları aşağıda yer almaktadır (Kapız, 2002: 140-141):

- İş yaşamı ve özel yaşamın dengeli olması kişileri psikolojisinin de tutarlı olmasına destek olacaktır.
- İşletmeler açısından verimlilik artacaktır.
- İşe bağlılık artacağı için işten kaçınma durumunu azaltacaktır.

- Mutlu bireyler mutlu toplumu oluşturacaktır.
- İş yaşamındaki konforun mutluluğu ile bireyler mutlu bir aile ortamını da yaşayacaktır.

3.4.8. Sosyal Bütünleşme

Örgütle sosyal bütünleşme, çalışanların süreden bağımsız olarak yeteneklerini sergileyebilme ve geliştirme fırsatıdır. Örgütlerde sosyal bütünleşme çalışanın bireysel özellik, özsaygı, destekleyecek iş çevresi oluşturma ve açık iletişim kurma yetenekleri ile ilgili bir süreci kapsamaktadır (Erginer, 2003: 208).

3.5. İş Yaşam Kalitesinin Amaçları

İşletmelerin en önemli kaynaklarına bakıldığında ilk sıralarda insan faktörünü görmekteyiz. Bu sebeple bir işletmenin başarısında ya da başarısızlığındaki en büyük pay da insan faktörüne bağlı diyebiliriz. Bu aşamada işletmeler özellikle iş yaşam kalitesini artırıcı etkileri yakından takip ederek hem yeni işe alınacak kişileri hem de mevcut çalışanları memnun etmelidir. İş sağlığı ve güvenliği, insani çalışma şartları, adil ve eşit ücretlendirme/ödül politikaları iş yaşam kalitesini iyileştirme adına atılabilecek ilk adımlardandır (Katz ve Kochan, 1985: 522).

İş yaşam kalitesi ile ilgili önemli çıktılar bulunmakta olup, çalışanların bu durumlarına bakılarak iyileştirme yapılabilir. Çalışanların özellikle kariyerleri ile ilgili memnuniyet durumları iş yaşam kalitesinin seviyesi hakkında bilgi verebilmektedir. Kariyer fırsatlarında adil davranılması ve çalışan ihtiyaçlarının giderilmesi iş yerindeki iş yaşam kalitesinden memnun çalışanların olmasını sağlamaktadır. İş yaşam kalitesi kavramında; çalışanlar gider kalemi olarak değil firmaların ana unsuru olarak görülmektedir. Bu çerçevede çalışanların maddi ihtiyaçlarının yanı sıra fiziki, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları da önemlidir. Bu kriterleri göz önünde bulunduran işletme çalışanları işlerine daha bağlı, sorumluluk sahibi, artı değer yaratmaya uğraşan bireylerden oluşmaktadır (Öztürk ve Dündar: 2003: 59-61).

Genel anlamda bakıldığında iş yaşam kalitesinde amaçlanan maddeler şu şekildedir:

- Mutlu çalışanlar yaratmak
- Maddi, fiziksel ve psikolojik gelişim sağlamak
- Yüksek motivasyon sağlamak
- İş sağlığı ve güvenliğine önem vermek

- Stres faktörlerini uzaklaştırmak
- Verimliliği artırmak
- Sorumluluk ve iş bağı gelişimini sağlamak
- Mevcut değişim sürecini olumlu yönetmek (Srivastava ve Kanpur, 2014: 54-59).

3.6. İş Yaşam Kalitesini Geliştirmeye Yönelik Programlar

İş yaşam kalitesini geliştirmeye yönelik programların asıl hedeflerine bakıldığında hem işletmeleri hem de çalışanı başarıya ulaştırmaktır. İş yaşam kalitesi programlarının tamamını içine alan kavram endüstriyel demokrasi olarak literatürde yer almaktadır. Bu kavramında 4 temel amacı vardır:

- Elde edilen maddi gelir ve ödüllerin adilce dağılımı
- Çalışanları geliştirmeye yönelik eğitim ortamının sağlanması
- İşçi sağlığı ve iş güvenliğine önem verilmesi
- Kararlara çalışanların dâhil edilmesidir (Aba, 2009:14-15).

İş yaşam kalitesini geliştirmeye yönelik programlar tüm işletmeyi kapsmalı ve çalışanlarda gelen talepler dikkate alınmalıdır. Herkesi kapsayabilecek bir geliştirme programının bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir:

- Olumlu durumların takdir edilmesi ve olumsuz durumlar için uygun geribildirimlerin verilmesi
- Oluşan problemlerin ve çözümlerin açık ifade edilmesi
- Yönetim alanında çalışanlar için diğer grupları yönetirken olası krizlere karşı eğitim verilmesi
- Uygun işin uygun kişilere verilmesi ve motive edilmesi
- Çıktıların analizi, raporlanması ve gelişim alanlarının belirlenmesi (Çiçek, 2005: 82-83).

İş yaşam kalitesini geliştirmeye yönelik esnek çalışma saatleri, iş zenginleştirme, kendini yöneten takımlar ve kalite çemberi gibi bazı uygulamalar bulunmaktadır (Küçükusta, 2007:103).

3.6.1. Esnek Çalışma Saatleri

Esnek çalışma saatleri uygulaması hem işletmeler hem de çalışanlar için fayda sağlayabilecek uygulamalardan biridir. Belirli bir işin verilen süre zarfında çalışanların kendi belirledikleri zaman ve gün diliminde

yapılması kişilere çalışma özgürlüğü sağlamaktadır. Geleneksel yapıdan farklı olarak çalışanların kendilerine uygun olan çalışma zamanını ve gününü ayarlıyor olmaları iş yaşam kalitesini artırmada fayda sağlayacaktır. Bu çalışma uygulamasında çalışanlar özgür oldukları için yaratıcılıkları ve verimlilikleri artacaktır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2013: 68).

Günümüz teknoloji sistemlerinin esnek çalışma saatlerine olanak vermesi çalışanların iş-özel yaşam dengesini kurmalarını, kişisel ihtiyaçlarını daha rahat karşılamalarını, zaman baskısı olmadan günlük yaşam içerisinde işlerini halletmelerini sağlamaktadır. Bu sayede iş bağlılığı, verimlilik ve iş tatminin artacağı hem de iş maliyetlerinin azalacağı düşünülmektedir (Çiçek, 2009: 37).

3.6.2. İşin Zenginleştirilmesi

İşin zenginleştirilmesi çalışanlar için yapılan işi cazip hale getirip motive olmalarını sağlamaktır. Motivasyonu yüksek olan çalışanlar hem kendilerine hem de işletmelerine faydalı olacaktır (Pehlivan, 1990:162).

Yeni alınacak sorumluluklar için çalışan yeteneklerini ortaya çıkarmak ve çıkan sonuçlar için ödül ve kariyer olanaklarını sunmak çalışanlar arası olumlu rekabet olmasını da sağlayacaktır (Akgündüz, 2006:71).

İş zenginleştirme programları çalışanlar arasında rekabet ortamı yaratmasının yanı sıra birlik ve beraberlik oluşmasını da sağlayacaktır. Beraber çalışma ortamında problemlerin birlikte çözülmesi ve yardımlaşılması iş stresini de azaltacaktır (Ivancevich ve Etzel, 1979: 88-94).

3.6.3. Kendi Kendini Yöneten Takımlar

Kendi kendini yöneten takımlar modelinde işletme içi görevlendirmelerin çalışanların takımlara ayrılarak herkesin en iyi olduğu işi alması ile ortaya çıkan bir sistemdir. Bu şekilde oluşturulan sistemdeki takım üyeleri tam performans ve sorumluluk almaktan kaçınmadan çalışmaktadır (Kanbur, 2008:401).

Kendini yöneten takımlar kurmadaki asıl amaç; sorumluluk sahibi, hızlı karar verebilen, herhangi bir denetlemeye gerek kalmadan çalışma kültürünü benimseyen çalışanlar yetiştirmektir (Tüz, 2001:134).

3.6.4. Kalite Çemberleri

Kalite çemberleri benzer konularda yapılacak işler için gönüllülük esaslı oluşturulan ve devamlılık gösteren çalışan grubudur. Özellikle kendini yöneten takımlardan farkı kalite çemberi için oluşturulan grubun

devamlı olmasıdır. Grup üyeleri düzenli olarak elde edilen sonuçları analiz edip raporlamaktadırlar (Ceylan, 2014:245).

Kalite çemberinin en önemli faydası çalışanların kendini değerli hissetmesi, kararlara katılmaları nedeniyle iletmeyi benimsemeleri, bağlılıklarının artması, takım ruhunun oluşması ve mutlu bir çalışma ortamının kurulmasıdır (Bozkurt ve Eşit, 2003:51).

3.7. İş Yaşam Kalitesi Teorileri

İş yaşam kalitesi kavramının teorik temeline bakıldığında ihtiyaçlar hiyerarşisi, başarıma ihtiyacı, başarıma ihtiyacı, eşitlik ve adalet son olarak da yayılma kuramı ile kavramı açıklamak mümkündür.

3.7.1. İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi (Maslow)

Maslow'un ihtiyaçlar piramidi 5 basamaklı temel yapıdan oluşmaktadır (Özekmekçi, 2004: 17):

- Fizyolojik İhtiyaçlar(Yemek, içmek, cinsellik)
- Güvenlik İhtiyacı (Fiziksel güvenlik, iş güvenliği)
- Sosyal İhtiyaçlar(Sevme, sevilme, aidiyetlik)
- Özgüven İhtiyacı(Özgüven, başarı)
- Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı(Yetenek, istek ve ahlak)

Şekil 2: Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi

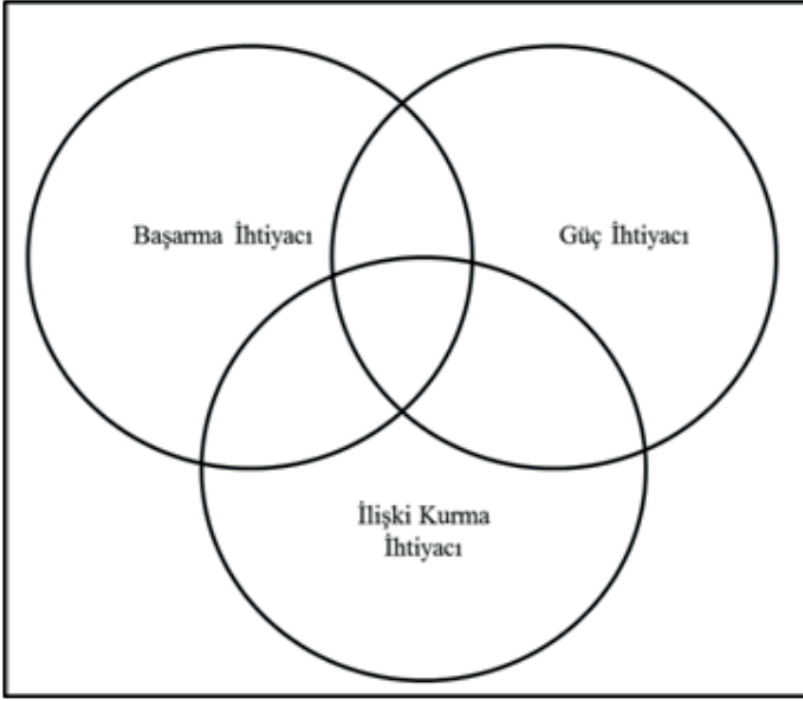
Kaynak: (Black ve Porter, 2000: 370)

Bu kurama göre sonraki basamaklara geçebilmek için öncelikle fizyolojik ihtiyaçlar karşılanmalıdır. Fizyolojik ihtiyaçların çalışma hayatındaki karşılığı olarak maaş ve ek iyileştirici çalışma koşulları olarak görebiliriz. İkinci basamakta yer alan güvenlik ihtiyacını güvenli bir çalışma ortamı, sigorta ve emeklilik; üçüncü basamaktaki sosyal ihtiyaçlar çalışma arkadaşları ile olan ilişkileri; dördüncü basamaktaki özsaygı ihtiyacı işteki unvan, makam ve oraya uygun ücret; son madde olan kendini gerçekleştirme ihtiyacı yaratıcılık ve terfi şeklinde çalışma hayatına dönüştürülebilir. Tüm basamakların karşılanma derecesi kişileri doyuma ulaştırma durumunu göstermektedir. Çalışanların doyum oranlarının yüksek olması iş yaşam kalitelerini olumlu yönde etkilemektedir (Başaran, 2000: 216).

3.7.2. Başarma İhtiyacı Teorisi (McClelland)

McClelland başarma ihtiyacı kuramını başarma, ilişki kurma ve güç gibi insani davranışların ortak kesişimi olarak tanımlamaktadır. Başarı, bağlanma ve güç her bireyde ve her çalışanda bulunmakla birlikte herkeste

farklı düzeylerde görülmektedir. Bu farklılıklar işletmelerin çalışanlar için farklı politikalar izlenmesini sağlamaktadır (Türk, 2007: 87).

Şekil 3: McClelland Başarı İhtiyacı Modeli

Kaynak: (McClelland, 2014: 15)

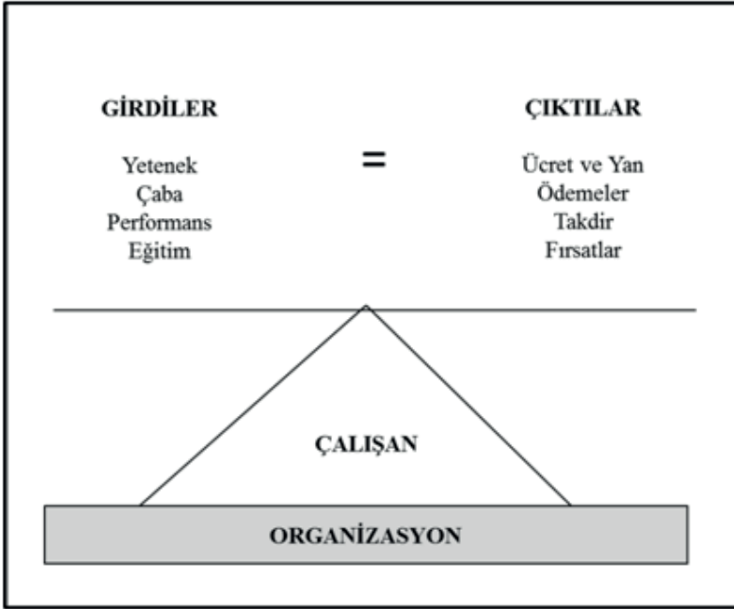
Şimşek, Çelik ve Akgemici (2014: 156); başarı, ilişki kurma ve güç ihtiyaçlarını şu şekilde açıklamıştır:

- *Başarı İhtiyacı:* Başarı ihtiyacı kişilerde potansiyel olarak var olan ancak her zaman ortaya çıkmayan bir kavramdır. Ortaya çıkabilmesi için kişilerin ilgi alanına giren konularda artan duygu durumu ile kendini göstermektedir.
- *İlişki Kurma İhtiyacı:* İlişki kurma ihtiyacının kökeninde diğer kişi veya gruplarla etkileşim kurma isteği vardır.
- *Güç İhtiyacı:* Bu ihtiyaç kişinin diğer kişilere karşı üstün kurma isteğidir.

Özetle bireylerin başarıma ihtiyacı kişiden kişiye değişkenlik göstermekte olup; iş yaşamında bu farklılıklara yönelik politikalar uygulaması önemlidir.

3.7.3. Eşitlik ve Adalet Teorisi (Adams)

Bu kuramın temelinde iki önemli unsur vardır: örgüt içinde eşitlik ve adalet. Özellikle elde edile başarının adilce ödüllendirilmesi çalışanların motivasyonunu arttıracaktır. Bunun en önemli nedeni ise kişinin kendini diğer çalışanlarla kıyaslama durumudur (Eren, 2001: 465). Çalışanlarda ödül sistemi bu noktada çok önemlidir. Farklı çaba sonucunda aynı ödüle sahip olunması motivasyon dengesini bozacaktır. Bu nedenle eşitlik ve adalet sistemi düzenli kurulmalı ve devamlılığı sağlanmalıdır (Altınkurt, 2013: 278).

Şekil 4: Adams'ın Eşitlik Kuramı Modeli

Kaynak: (Keser, 2006)

3.7.4. Yayılma Kuramı (Spillover)

Bireylerin günlük yaşamlarındaki çevre, aile, sosyal ortamlardaki deneyimlerinin olumlu ya da olumsuz etkilerinin diğer alanları da etkileme durumu yayılma kuramının temelini oluşturmaktadır (Sirgy vd., 2001: 244).

İnsanların mutluluk, memnuniyet, yaşam kalitesi gibi duygu durumları yaşamdaki tüm alanları etkilemektedir. Bu nedenle çalışanların ruh halinin iyi olması, mutlu ve refah içinde olmaları işletmeler için önem taşımaktadır. Olumlu ruh haline sahip çalışanları daha yapıcı, gelişim konusunda istekli olduklarını söylemek mümkündür (George and Brief, 1992).

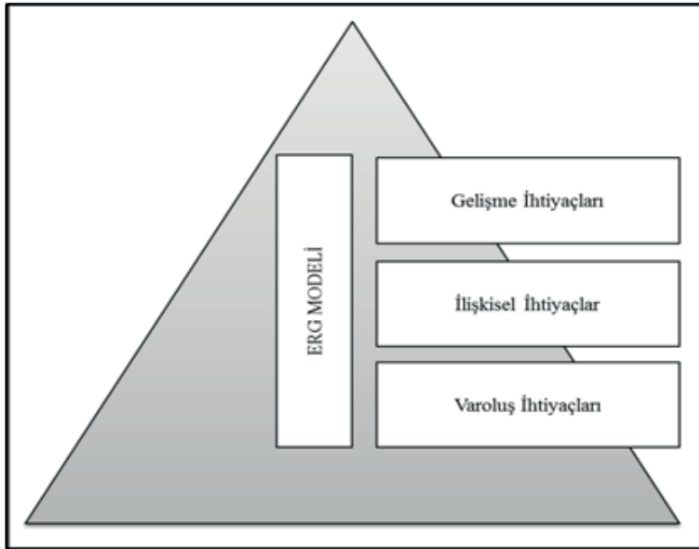
3.7.5. X-Y Kuramı (McGregor)

McGregor'un x-y kuramına göre çalışanlar davranışlarına göre kategori edilmiştir ve X olumsuz davranışları, Y olumlu davranışları temsil etmektedir. İşletmeler yönetim politikası belirlerken çalışanları bu iki kategoride değerlendirmelidir. X kuramına göre çalışanlar fırsat buldukça işten ve çalışmaktan kaçır, kontrol edilmeden çalışmaz, yeni şeylere karşı dirençli ve öğrenmeye kapalıdır, bencil oldukları için takım çalışmasına uygun değillerdir. Y kuramı insanı x kuramının aksine sorumluluk sahibi, hedefi doğrultusunda çalışan, yaratıcılık ve öğrenmeye açıktır (Aytürk, 2019: 226).

3.7.6. Erg Kuramı (Alderfer)

Maslow'un kuramına benzer olan Erg kuramında insan ihtiyaçları ön plandadır. Alderfer kişi ihtiyaçlarını 3 grupta ele almıştır: İlişki kurma, gelişim ve var olma. Bireylerin şahsi ihtiyaçlarının bulunması gelişim ihtiyacı, sosyalleş ve iletişim kurma isteği ilişki kurma ihtiyacı ve kendini geliştirme isteği var olma ihtiyacı olarak adlandırılabilir (Şahin, 2020: 57).

Alderfer'e göre Maslow gibi insan ihtiyaçlarının karşılanması içi öncelik sıralaması vardır ve ihtiyaç sıralamasına göre karşılanma durumunda farklı sonuçlar doğurabilir. Her basamaktaki ihtiyaçlar farklı olmakla birlikte karşılanması hem bireyler hem de işletmeler açısından önemlidir. İhtiyaçları karşılanan bireyler mutlu ve motive olarak yüksek performans göstereceklerdir (Yıldız, 2021: 25).

Şekil 5: Alderfer'in Erg Kuramı Modeli

Kaynak: (Tekin ve Görgülü, 2018)

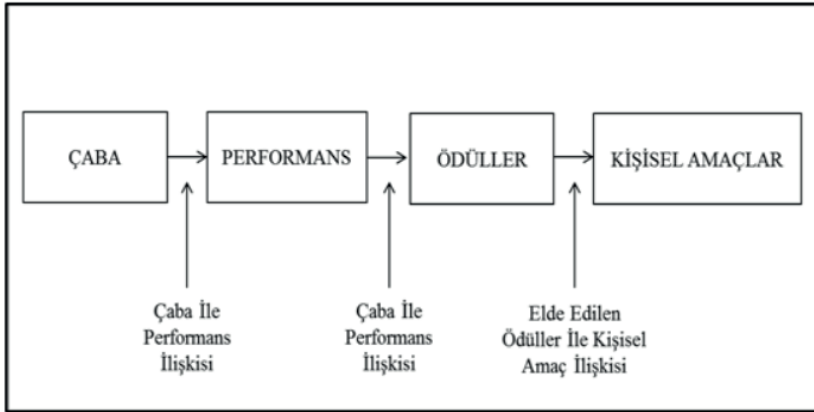
3.7.7. Beklentiler Kuramı (Vroom)

Beklentiler kuramında bireyin seçim ve amaçları davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Kişiler amaçları doğrultusunda seçimler yaparlar ve bu süreçte gerçekçi davranışlar sergilerler (Can vd., 2015: 114).

Vroom'a göre kuram 3 başlık altında açıklanmaktadır:

- *Başarı, Ödül, Beklenti:* İnsan davranışlarının temelinde ödül-ceza sistematigi yer almaktadır. İyi ve doğru şeyler yapıldığında ödül beklenirken; hatalı olduğu düşünülen şeyler yapıldığında da ceza eklenilmesi kaçınılmazdır.
- *İstek ve İhtiyaç:* Ödül-ceza mekanizmasının çalıştığı yerlerde istek ve ihtiyaçlar değişkenlik gösterebilmektedir. Bu sebeple ödüle ulaşma isteği derecesi ihtiyaçları da belirleyecektir.

Çaba, Başarı, Beklenti: Çaba bireysel performans isteği olarak gösterilmekle birlikte beklenti iki şekilde gerçekleşir ilki çabanın gösterilmesi ve sonuç elde edilmesi, ikincisi çaba sonucunda başarı elde edilmesidir (Gülнар, 2007: 181).

Şekil 6: Vroom'un Beklenti Kuramı Modeli

Kaynak: (Vroom, 2014: 20)

3.8. İş Yaşam Kalitesi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Aba (2009) tarafından yapılan çalışmada kamuda görev yapan sağlık çalışanlarının iş yaşam kalitesi ve iş motivasyonları üzerinde durulmuş ve sonucunda iş yaşam kalitesinin artmasının motivasyonu da artırdığı görülmüştür. 2012 yılında Kılıç ve Keklik tarafından yine sağlık sektöründe yapılan çalışmada benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Afşar (2011) akademisyenlerin iş yaşam kalitelerinin örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkilerini incelemiş ve iş yaşam kalitesi yükseldikçe örgütsel bağlılığında beraberinde yükseldiği sonucuna varmıştır.

Yıldız (2013) yüzme ve fitness çalışanlarının iş yaşam kaliteleri ile işten ayrılma eğilimlerine etkisinin incelediği çalışma sonucunda negatif yönlü bir etki bulunmuştur. İş yaşam kalitesi artırıldıkça işten ayrılma eğiliminin azalacağı kanısına varılmıştır.

Yalçın ve Akan (2016) öğretmenlerin iş yaşam kalitesi, dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi ele aldıkları çalışma neticesinde bu üç kavram arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Demir (2016) tarafından öğretmenlerin iş yaşam kaliteleri algıları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada iş yaşam kalitesi algıları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Çakır vd. (2018) tarafından otel çalışanlarının iş yaşam kalitelerinin örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkisi incelendiğinde çalışanların iş yaşam kalitelerindeki artışın örgüte bağlılıklarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Işık ve Başar (2019) tarafından kış turizm sektöründe çalışanların iş yaşam kaliteleri arttıkça işte ayrılma eğilimlerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Sturman (2002) tarafından öğretmenleri iş yaşam kalitelerini ölçmek için ölçek geliştirilmiş ve genel durum incelendiğinde öğretmenlerin iş yaşam kalitelerinden genel itibari ile memnun oldukları, ancak gelir durumundan şikâyetçi olduklarını ifade etmişlerdir.

Jofreh, Yasini ve Dehsorkhi (2013) İngilizce öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi ile iş motivasyonu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada iş yaşam kalitesinin ve iş motivasyonlarının düşük ve orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Swathi ve Reddy (2016) tarafından öğretmenlerin stres seviyelerinin iş yaşam kalitesine etkisinin araştırıldığı çalışmada öğretmenlerin yüksek düzeyde stres yaşadıkları, iş yaşam kalitelerinin orta düzeyde olduğu ve stres ile iş yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı gözlemlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

Bu bölümde çalışmanın yöntem detaylarında yer alan araştırmanın amacı ve önemi, hipotez, varsayım ve kısıtları, evren, örneklem ve veri toplama araçları olan ölçekler, analiz ve bulgular yer almaktadır. Anket yöntemi kullanılarak toplanan verilerin öncelikle normal dağılımları incelenmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılmış, değişkenler arası ilişki ve etki analizleri, son olarak da fark testleri uygulanmıştır. Hipotezleri sınamak amacıyla yapılan testlerin sonuçlarıyla birlikte elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

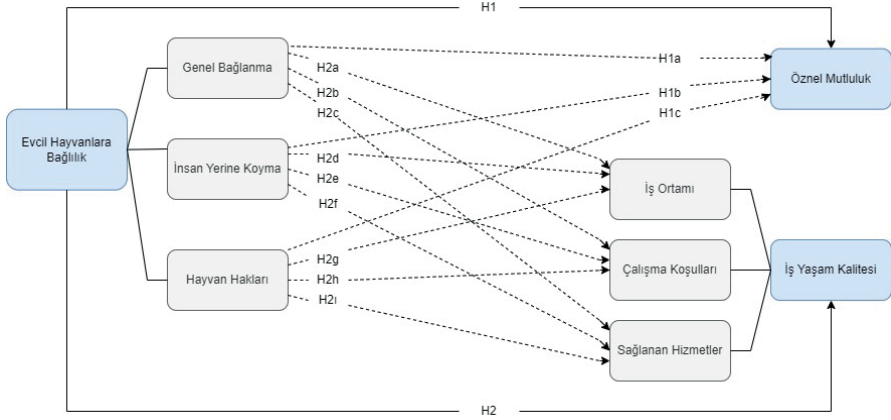
Araştırmanın temel amacı; özel sektörde çalışan ve evcil hayvan besleyen bireylerin evcil hayvanlarına bağlılık düzeylerinin öznel mutluluk ve iş yaşam kaliteleri üzerindeki etkisini ölçmektir.

Araştırmanın önemi ise, evcil hayvan beslemenin ve beslenen evcil hayvana bağlılığın öznel mutluluk durumları ve iş yaşam kalitesi üzerindeki olumlu etkilerini tespit etmek, öznel mutluluk ve iş yaşam kalitesi kavramlarının etkilerinin çalışanlar ve işletmeler için önemini ortaya koymaktır. Ayrıca bu araştırma; evcil hayvanlara bağlılık, öznel mutluluk ve iş yaşam kalitesine ilişkin bundan sonra yapılacak olan çalışmalara ışık tutması açısından önem taşımaktadır.

4.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Bilimsel çalışmaların tamamı bir soru ya da düşünce ile başlamaktadır. Benzer çalışmaların öncülüğünde ana kütle hakkında araştırma sorusuna ilişkin belirli anlamlılık düzeyinde araştırılması hipotezleri oluşturmaktadır (Kalaycı, 2006: 73).

Araştırma modelinde evcil hayvanlara bağlanma düzeyinin öznel mutluluk ve iş yaşam kalitesi üzerindeki etkisi incelenecektir. Bu bağlamda şekillendirilen araştırma modeli Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7. Araştırma Modeli

H1: Evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H1a: Evcil hayvanlara bağlılığın genel bağlanma alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H1b: Evcil hayvanlara bağlılığın insan yerine koyma alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H1c: Evcil hayvanlara bağlılığın hayvan hakları alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2: Evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin iş yaşam kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2a: Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2b: Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2c: Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2d: İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2e: İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2f: İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2g: Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2h: Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

H2i: Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket tekniği kullanılmıştır. Nicel araştırma yönteminin tercih edilmesinin sebebi; nicel araştırmanın gözlenebilir, ölçülebilir, sayılabilir ifadelerin olguları somutlaştırabilmesine olanak tanımasıdır (Glesne ve Peshkin, 1992).

4.4. Araştırmanın Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör işletmelerinde çalışan bireylerden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kolayda örnekleme yönteminin kullanılmasının nedeni, süre ve kaynak kısıtı nedeniyle daha kolay ulaşılabilen, ekonomik ve hızlı bir yöntem olmasıdır (Gürbüz ve Şahin, 2017: 131). Bu bağlamda araştırmanın örneklemini Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör işletmelerindeki 517 çalışan oluşturmaktadır.

Evreni oluşturan tüm örneklemeler araştırmaya katılması için bağımsız, eşit ve gönüllüdür. Araştırmaya katılacak olan örneklem grubuna ulaşmak için herhangi bir izin sürecine ihtiyaç olmaması sebebiyle internet aracılığıyla anket formlarının katılımcılara ulaşması sağlanmıştır.

4.5. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Google anket formları kullanılmıştır. Anket 4 bölümden ve 49 ifadeden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde 6 adet demografik bilgileri içeren soru, ikinci bölümde öznel mutluluğa yönelik 4 adet soru, üçüncü bölümde iş yaşam kalitesine yönelik 16 soru ve dördüncü bölümde ise evcil hayvan bağlanma düzeyine yönelik 23 adet soru bulunmaktadır. Öznel mutluluğa yönelik yer alan sorular 7'li likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Cevaplar (1) Hiç Mutlu Değilim, (7) Çok Mutluyum şeklinde kullanılmıştır. İş yaşam kalitesine yönelik yer alan sorular 5'li likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. 5'li likert ölçeğinde cevaplar; (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde kullanılmıştır. Evcil hayvanlara bağlanma düzeyine yönelik yer alan sorular 4'lü likert

ölçeği ile değerlendirilmiştir. 4'lü likert ölçeğinde cevaplar; (0) Tamamen Katılmıyorum, (1) Biraz Katılmıyorum, (2) Biraz Katılıyorum, (3) Tamamen Katılıyorum şeklinde kullanılmıştır.

Araştırmada, demografik bilgileri edinmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”, çalışanların evcil hayvanlarına bağlılıklarını ölçmek için Karameşe(2014) tarafından Türkçeye uyarlanan “Lexington Evcil Hayvanlara Bağlılık Ölçeği”, öznel mutluluklarını ölçmek için Akın ve Satıcı(2011) tarafından Türkçeye uyarlanan “Öznel Mutluluk Ölçeği” ve iş yaşam kalitelerini ölçmek için Çiçek (2005) tarafından geliştirilen “İş Yaşam Kalitesi Ölçeği” kullanılmıştır. Kullanılan ölçeklere dair detaylı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

4.5.1. Lexington Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeği

Araştırmada çalışanların evcil hayvanlarına bağlılık seviyelerini ölçmek için Johnson, Garrity ve Stallones (1992) tarafından oluşturulan, Karameşe (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “Lexington Evcil Hayvanlara Bağlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 4'lü Likert tipi derecelendirmeye (0 = tamamen katılmıyorum, 3 = tamamen katılıyorum)sahiptir. 23 maddeden oluşan ve bireylerin evcil hayvanlarına duygusal bağını ölçen ölçüm aracıdır. Genel bağlanma, insan yerine koyma ve hayvan hakları şeklinde 3 alt boyuttan meydana gelmektedir. Genel bağlanma alt boyutu 10-11-12-13-15-17-18-19-21-22-23 numaralı maddeleri kapsayan toplam 11 sorudan meydana gelen bir yapıdır.10 madde olumlu şekilde, 21 numaralı madde ters çevrilerek puanlanacak şekilde tasarlanmıştır. İnsan yerine koyma alt boyutu 1-2-4-5-6-7-9 numaralı sorular olmak üzere toplam 7 maddeden oluşmakta olup maddelerin tamamı olumlu içeriğe sahiptir. Hayvan hakları alt boyutu ise 3-8-14-16 ve 20 numaralı maddelerden oluşmakta olup toplam 5 soru bulunmaktadır. 8 numaralı madde ters çevrilerek puanlanacak şekilde tasarlanmıştır. Analiz esnasında 8 ve 21 numaralı maddelerin faktör yüklerinin düşük çıkması sebebi ile analizden çıkarılmıştır. Johnson, Garrity ve Stallones (1992) tarafından yapılan çalışmada güvenilirlik kat sayısı olarak 0,71; Karameşe (2014) tarafından yapılan çalışmada 0,91 şeklinde belirtilmiştir.

4.5.2. Öznel Mutluluk Ölçeği

Çalışanların öznel mutluluklarını ölçmek amacıyla Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından oluşturulan, Akın ve Satıcı(2011) tarafından Türkçeye uyarlanan “Öznel Mutluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek tek alt boyuta ve 4 maddeye sahiptir. 3 madde olumlu değerlendirilirken, 4 numaralı madde ters çevrilerek puanlanacak şekilde tasarlanmıştır. 7'li Likert tipi derecelendirmeye (1: Hiç Mutlu Değilim, 7: Çok Mutluyum) sahiptir. Lyubomirsky ve Lepper (1999) bu ölçeği çalışmalarında

kullanmış ve güvenilirlik düzeyini 0,86 olarak saptamışlardır. Akın ve Satıcı'nın çalışmasında Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı değeri 0,73 olarak hesaplanmıştır. Öznel mutluluk ölçeğini Mert (2019) çalışmasında kullanarak güvenilirlik düzeyini 0,88 olarak belirtmiştir.

4.5.3. İş Yaşam Kalitesi Ölçeği

Çiçek (2005) tarafından geliştirilmiş olan İş Yaşam Kalitesi Ölçeği “iş ortamı, çalışma koşulları ve sağlanan hizmetler” şeklinde 3 alt boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır. 5’li Likert tipi derecelendirmeye (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum) sahiptir. 1,2,3,4,5,6,7 numaralı maddeler iş ortamı; 8,9,10,11,12 numaralı maddeler çalışma koşulları; 13,14,15,16 numaralı maddeler ise sağlanan hizmetler boyutunu oluşturmaktadır. Ölçekte herhangi bir ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin genel güvenilirliği 0,86 ve 3 alt boyuta ait güvenilirlik katsayılarının ise 0,71-0,83 arasında olduğu görülmektedir. Bu değerler ile iş yaşam kalitesi ölçeğinin yüksek bir iç tutarlılığa sahip olduğu ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu görülmektedir.

4.6. Verilerin Analizi

Veriler SPSS 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Kullanılan ölçüm araçlarının bu çalışmada yapısal geçerliliğini doğrulamak amacıyla AMOS-22 programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Sosyo-demografik sorular için frekans analizi yapılmıştır. Değişkenler arası ilişkilerin yönünü ve gücünü tespit edebilmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Bağımsız değişkenin, bağımlı değişkenler üzerindeki etkisini görmek amacıyla Regresyon Analizi uygulanmıştır. Ayrıca araştırmanın alt amaçları doğrultusunda değişkenlerin grup ortalamalarındaki farklılıkları görebilmek için 2 gruplu değişkenlerde bağımsız örneklem t-test, 3 ve daha fazla gruplu değişkenlerde One-Way ANOVA Analizi yapılmıştır.

4.7. Veri Toplama Yöntemi

Verileri toplama aracı belirlenirken yerli ve yabancı literatür taraması yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak Google anket formu kullanılmıştır. Anket formu, çalışanlara bizzat araştırmacı tarafından internet aracılığı ile dağıtılmıştır. 517 adet toplanmış olan verilerin kullanılabilirliğinin tespiti sonucunda 160 katılımcının verisi kapsam dışı bırakılmış ve son durumda 357 veri üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör işletmeleri üzerinde uygulanmıştır. Ayrıca bu araştırmanın çalışanlar üzerinde fiziksel ve ruhsal açıdan olumsuz herhangi bir etki yaratmayacağına yönelik üniversitenin etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır.

4.8. Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda, elde edilen 357 veri ile gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır.

4.8.1. Ölçeklerin Geçerliliği ve Güvenilirliğine Dair Bulgular

Faktör analizi değişkenler arasındaki ilişkiye dayanarak az sayıya indirgenmiş çok değişkenli bir analiz yöntemidir. Doğrulamalı faktör analizi, belirli bir örneklemde elde edilen verilerin araştırma hipotezini test etmek ve elde edilen bulguları ana kitlenin tamamına genellemektir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 395-396). Boyutların kuramsal verilere uygun olması, bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik açısından uygunluğunu göstermektedir (İlhan ve Çetin, 2014: 29). DFA daha önceden belirlemiş olan yapının geçerliliğini test etmek amacı ile kullanılır (Şimşek, 2006).

Yapılan çalışmada faktör yüklerinin kritik değer olan 0,30 ve üzerinde yük değerine sahip olması beklenmektedir (Seçer, 2015:187). Faktör yük değerlerinin 0,71 ve üzeri olmasını mükemmel, 0,71 ile 0,63 aralığında yer alması çok iyi, 0,63 ile 0,55 aralığında yer almasını iyi, 0,55 ile 0,45 kabul edilebilir ve 0,45 ile 0,32 aralığında yer almasını zayıf olarak değerlendirilmektedir (Harrington, 2009).

Araştırma kapsamında ölçeklerin yapı geçerliliklerini tespit etmek amacıyla doğrulamalı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçeklere ilişkin doğrulamalı faktör analizi bulguları aşağıda verilmiştir.

4.8.1.1. Lexington Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeğine İlişkin Doğrulamalı Faktör Analizi

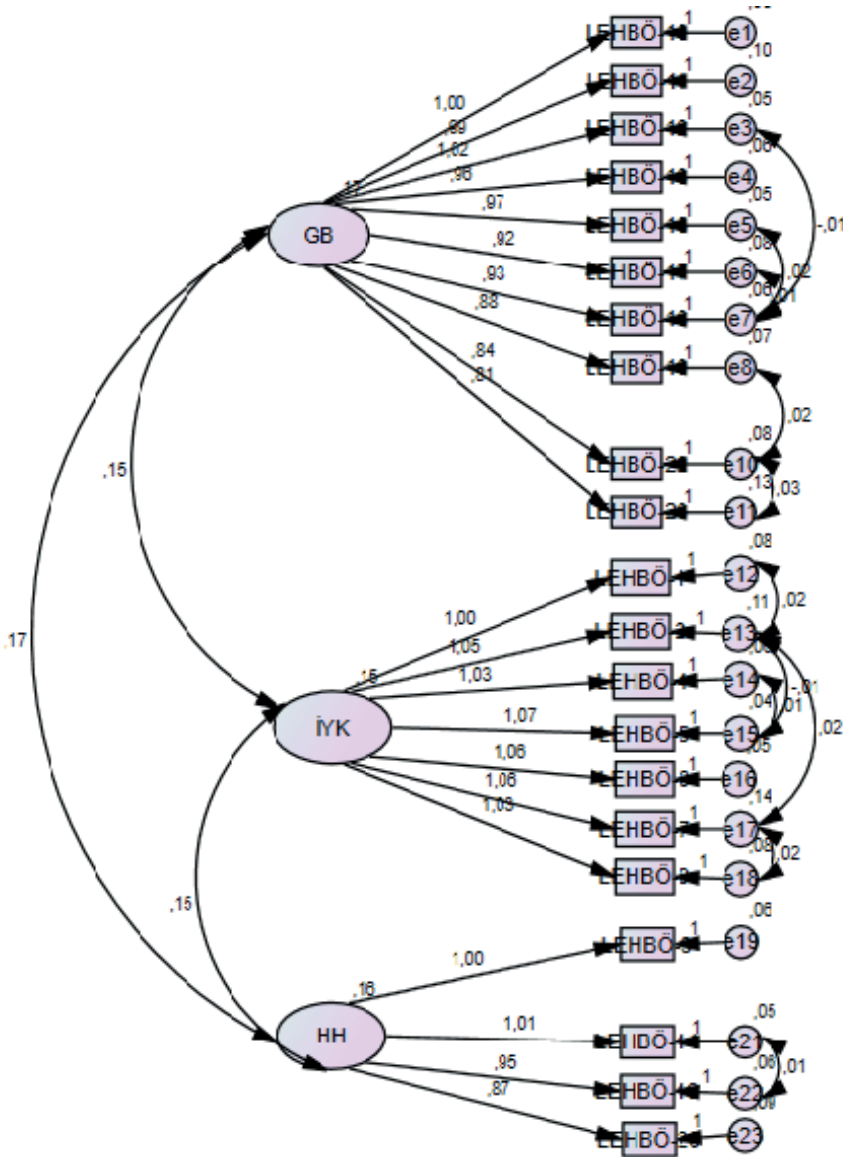
Lexington evcil hayvanlara bağlanma ölçeğine ait uyum iyiliği değerleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Lexington Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeğine İlişkin DFA Sonuçları

Uyum İndeks Değeri				
χ^2/df	RMSEA	CFI	NFI	GFI
2,31	0,61	0,966	0,942	0,901
Tavsiye Edilen Değerler				
≤ 5	$\leq 0,08$	$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$
Kaynak: Kline (2016); Hu ve Bentler (1999); Byrne (2016).				

Tablo 1’de Doğrulamalı Faktör analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri verilmiştir. Doğrulamalı faktör analizi gerçekleştirildikten sonra düşük faktör yüküne sahip olduğu tespit edilen sekizinci ve yirmi birinci maddeler ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Doğrulamalı

Faktör analizine göre ölçeğin $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 23 madde 3 boyutlu ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Şekil 8. LEHB Ölçeği DFA Modeli

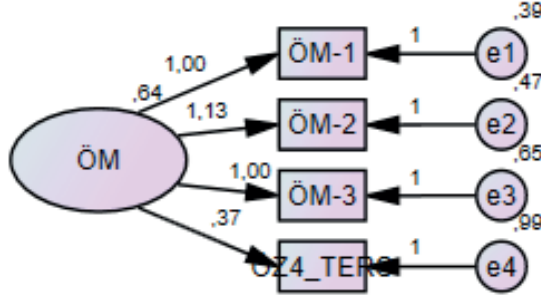
Lexington Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeğine ait DFA sonuçları şekil 1'de yer almaktadır. Uyum indeksleri incelendiğinde ölçeğin (X²/sd) değeri 2,31 şeklinde bulunmuş ve model uyumunun mükemmel olduğu tespit edilmiştir. Ana kütledeki yaklaşık uyumun ölçümü olan RMSEA değerinin 0,08'den küçük olması; CFI, NFI ve GFI değerlerinin 0,90'da büyük olması ölçeğin uyum indekslerine göre iyi uyum gösterdiği söylenebilir.

4.8.1.2. Öznel Mutluluk Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Tablo 2. Öznel Mutluluk Ölçeğine İlişkin DFA Sonuçları

Uyum İndeks Değeri				
χ^2/df	RMSEA	CFI	NFI	GFI
2,85	0,072	0,99	0,985	0,992
Tavsiye Edilen Değerler				
≤ 5	$\leq 0,08$	$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$
Kaynak: Kline (2016); Hu ve Bentler (1999); Byrne (2016).				

Tablo 2’de Doğrulayıcı Faktör analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri yer almaktadır. Doğrulayıcı Faktör analizine göre ölçeğin yapısal uyum iyiliği değerlerinin $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 4 maddenin tek boyutlu ölçek alt yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

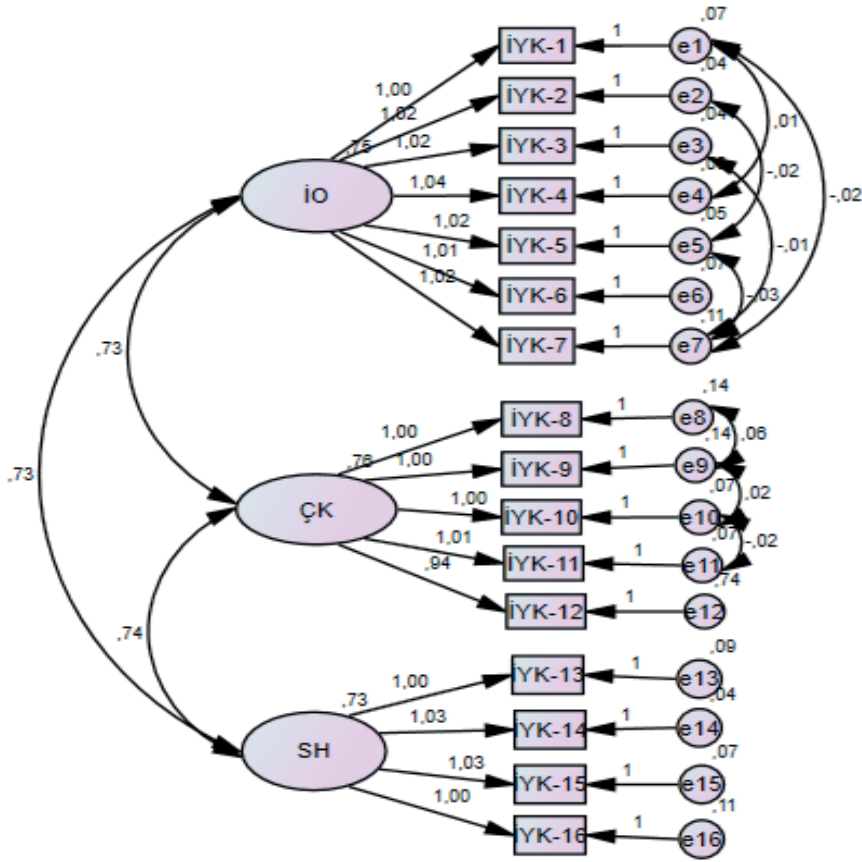
Şekil 9. Öznel Mutluluk Ölçeği DFA Modeli

4.8.1.3. İş Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Tablo 3. İş Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin DFA Sonuçları

Uyum İndeks Değeri				
χ^2/df	RMSEA	CFI	NFI	GFI
3,03	0,076	0,984	0,977	0,919
Tavsiye Edilen Değerler				
≤ 5	$\leq 0,08$	$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$
Kaynak: Kline (2016); Hu ve Bentler (1999); Byrne (2016).				

Tablo 3’te Doğrulayıcı Faktör analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri verilmiştir. Doğrulayıcı Faktör analizine göre ölçeğin yapısal uyum iyiliği değerlerinin $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 16 madde 3 boyutlu ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Şekil 10. İş Yaşam Kalitesi Ölçeği DFA Modeli

4.8.2. Ölçek Verilerinin Normallik Dağılımı

Çalışmada kullanılan ölçeklerin normal dağılım gösterip göstermediğini kontrol etmek amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir.

Tablo 4. Ölçek ve Alt Boyutlara Ait Normallik Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutların Normallik Varsayımı									
	N	Min	Maks	Ort	S. Sapma	Skewness	Std. Hata	Kurtosis	Std. Hata
LEHBÖ	357	2,00	3,00	2,68	0,393	-0,824	0,129	-1,051	0,257
Genel Bağlanma Boyutu	357	1,90	3,00	2,68	0,394	-0,860	0,129	-0,965	0,257
İnsan Yerine Koyma Boyutu	357	1,86	3,00	2,66	0,421	-0,722	0,129	-1,275	0,257
Hayvan Hakları Boyutu	357	2,00	3,00	2,70	0,403	-0,904	0,129	-0,921	0,257
Öznel Mutluluk Ölçeği	357	2,25	6,50	4,55	0,802	-0,220	0,129	0,245	0,257
İş Yaşam Kalitesi Ölçeği	357	1,88	5,00	3,63	0,873	-0,923	0,129	-0,149	0,257
İş Ortamı Boyutu	357	1,86	5,00	3,65	0,889	-0,920	0,129	-0,187	0,257
Çalışma Koşulları Boyutu	357	1,80	5,00	3,59	0,896	-0,774	0,129	-0,390	0,257
Sağlanan Hizmetler Boyutu	357	2,00	5,00	3,65	0,879	-0,978	0,129	-0,142	0,257

Tablo 4’de normallik analizi ve güvenilirlik analizleri yer almaktadır ($p>0,05$). Ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2; +2 aralığında yer aldığı için analizlerde parametrik testler kullanılacaktır (George ve Mallery, 2010).

Tüm bu veriler ışığında Lexington Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeği, Öznel Mutluluk Ölçeği, İş Yaşam Kalitesi Ölçeği ve alt boyutları kapsamında verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmış olup parametrik testler uygulanarak analize devam edilmiştir. Sırası ile demografik değişkenler ile fark testleri, korelasyon, regresyon, t-testi ve Anova testleri uygulanmıştır.

4.8.3. Araştırmanın Sosyo-Demografik Sonuçları

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi sorularına verdikleri cevapların frekans (n) ve yüzdesel (%) dağılımları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Demografik Değişkenlere Göre Dağılım

Değişken	Grup	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	178	49.9
	Erkek	179	50.1
Yaş Grupları	18-24	36	10.1
	25-35	187	52.4
	36-65	134	37.5
Medeni Durum	Evli	118	33.1
	Bekâr	237	66.4
	Diğer	2	0.6
Gelir Düzeyi	2.000 TL altı	2	0.6
	2.000-4.999 TL	2	0.6
	5.000-7.999 TL	1	0.3
	8.000-11.400 TL	135	38.7
	11.400 TL üstü	216	60.5
Evcil Hayvan Türü	Kedi	140	39.2
	Köpek	185	51.8
	Kuş	21	5.9
	Balık	11	3.1
Hayvan Besleme Süresi	1 yıl	24	6.7
	2 yıl	97	27.2
	3 yıl	118	33.1
	4 yıl	68	19.0
	5 yıl ve üzeri	50	14.0

Tablo 1'deki örnekleme ait frekans (n) ve yüzdesel (%) dağılımlar ayrıntılı olarak incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde; ankete katılan 357 kişiden 178'i (%49,9) kadın ve 179'u (%50,1) ise erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan bu sonuca göre; araştırmaya kadın ve erkek oranının homojen olduğu ifade edilebilir.

Bu katılımcıların yaş dağılımları, dört gruba ayrılarak incelenmiştir. Buna göre, katılımcılardan 36'sının (%10,1) 18-24 yaş aralığında, 187'sinin (%52,4) 25-35 yaş aralığında, 134'ünün (%37,5) 36-65 yaş aralığında yer aldığı tespit edilmiştir. 65 yaş üstünde katılım olmamıştır. Dolayısıyla katılımcıların en küçüğünün 18 ve en büyüğünün ise 65 yaşında olduğu görülmektedir. Bu katılımcılardan 118'inin (%33,1) evli ve 237'sinin (%66,4) bekâr, 2'sinin (%0,6) diğer seçenek altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; araştırmaya katılan çalışanların çoğunluğunun bekâr bireylerden oluştuğu ifade edilebilir.

Katılımcıların gelir düzeylerinin şu şekilde dağılım göstermektedir: Katılımcılardan 2'si (%0,6) 2.000-4.999 TL, 1'inin (%0,3) 5.000-7.999 TL, 138'inin (%38,7) 8.000-11.400 TL ve 216'sının (%60,5) 11.400 TL üstünde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; gelir düzeyinin 8.000 TL üzerinde toplanmış olduğu söylenebilir.

Katılımcıların besledikleri evcil hayvan türleri şu şekilde dağılım göstermektedir: Katılımcılardan 140'ı (%39,2) kedi, 185'inin (%51,8) köpek, 21'inin (%5,9) kuş ve 11'inin (%3,1) balık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; hayvan türlerinden en çok köpek beslendiği, ikinci sırada kedinin yer almış olduğu gösterilebilir.

Katılımcıların evcil hayvan besleme süreleri 5 grupta incelenmiştir. Buna göre katılımcılardan 24'ünün (%6,7) 1 yıl, 97'sinin (%27,2) 2 yıl, 118'inin (%33,1) 3 yıl, 68'inin (%19,0) 4 yıl ve 50'sinin (%14,0) ise 5 ve üzeri yıl aralığında hayvan beslediklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara göre; katılımcılarda çoğunun 3 yıldır evcil hayvan besledikleri ifade edilebilir.

4.8.4. Korelasyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın konusu çerçevesinde oluşturulan hipotezlerin test edilmesi amaçlanmıştır. Hipotezlerde yer alan değişkenler arasında bir ilişkinin var olup olmadığını incelemek için korelasyon analizi uygulanmıştır. Korelasyon analizi, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Korelasyon analizi kullanılmasının sebebi; korelasyon katsayısının, değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve derecesi hakkında bilgi vermesidir. Korelasyon katsayısı (pearson correlation coefficient) olan r -1 ile +1 değerleri arasında

değişebilmektedir. Korelasyon katsayıları değerlendirilirken; $r=0.01-0.29$ değerleri arasındaysa zayıf, $r=0.30-0.70$ değerleri arasındaysa orta ve $r=0.71-1$ değerleri arasındaysa kuvvetli, korelasyon katsayısına işaret ettiği vurgulanır. Bu katsayı bire ne kadar yakınsa o kadar kuvvetli, sıfıra ne kadar yakınsa o kadar zayıf bir ilişki söz konusudur. Sıfırdan büyükse pozitif yönlü bir ilişki, sıfırdan küçükse negatif yönlü bir ilişki vardır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 262). Bu bağlamda evcil hayvanlara bağlılık, öznel mutluluk, iş yaşam kalitesi ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Ölçeklere İlişkin Korelasyon Analizi Bulguları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
LEHBÖ(1)	1	,981**	,962**	,963**	,136*	,130*	,139**	,107*	,134*
Genel Bağlanma(2)	,981**	1	,899**	,934**	,140**	,121*	,127*	0,101	,126*
İnsan Yerine Koyma(3)	,962**	,899**	1	,901**	,120*	,124*	,132*	0,101	,130*
Hayvan Hakları(4)	,963**	,934**	,901**	1	,133*	,144**	,157**	,117*	,144**
Öznel Mutluluk(5)	,136*	,140**	,120*	,133*	1	,313**	,310**	,312**	,298**
İş Yaşam Kalitesi(6)	,130*	,121*	,124*	,144**	,313**	1	,989**	,973**	,984**
İş Ortamı(7)	,139**	,127*	,132*	,157**	,310**	,989**	1	,935**	,970**
Çalışma Koşulları(8)	,107*	0,101	0,101	,117*	,312**	,973**	,935**	1	,937**
Sağlanan Hizmetler(9)	,134*	,126*	,130*	,144**	,298**	,984**	,970**	,937**	1

** $p<0,01$ * $p<0,05$

Analiz sonuçlarına göre LEHBÖ ile alt boyutları (genel bağlanma, insan yerine koyma, hayvan hakları), öznel mutluluk, iş yaşam kalitesi ve alt boyutları (iş ortamı, çalışma koşulları, sağlanan hizmetler) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öznel mutluluk ölçeği ile lehbö ile alt boyutları (genel bağlanma, insan yerine koyma, hayvan hakları), iş yaşam kalitesi ve alt boyutları (iş ortamı, çalışma koşulları, sağlanan hizmetler) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İş yaşam kalitesi ölçeği ile alt boyutları (iş ortamı, çalışma koşulları, sağlanan hizmetler), lehbö ve alt boyutları (genel bağlanma, insan yerine koyma, hayvan hakları) ve öznel mutluluk arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Sadece iş yaşam kalitesi ölçeği alt boyutu olan çalışma koşulları ile lehbö alt boyutlarından genel bağlanma ve insan yerine koyma arasında ise herhangi bir anlamlı ilişki saptanmamıştır.

4.8.5. Regresyon Analizi Sonuçları

Regresyon analizi, “bağımlı bir değişken ile bu bağımlı değişken üzerinde etkisi olduğu düşünülen bağımsız değişken veya değişkenler arasındaki ilişkinin bir model ile açıklanmasını” ifade etmektedir.

Kısaca, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisini araştırmak için kullanılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2015:263).

4.8.5.1. H1 Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvan besleyen katılımcıların evcil hayvanlarına bağlılık düzeylerinin öznel mutlulukları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 7. *Evcil Hayvanlara Bağlılık Düzeyinin Öznel Mutluluk Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları*

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	3.757	.318	-	11.799	.000	-
LEHBÖ	.294	.117	.133	2.522	.012	1.000
R=.133		R ² =.015		F=6.359		

Evcil hayvan besleyen çalışanların bağlanmalarının öznel mutlulukları üzerine etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, bağlanmanın öznel mutluluk üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.133$, $t=2.522$, $p<.05$). Bu sonuca göre bağlanmadaki bir birimlik artış öznel mutluluk üzerinde 0.294'lik bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan bağlanma düzeyinin çalışanların öznel mutlulukları konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. Bağlanma öznel mutluluğun %.015'ini açıklamaktadır ($R=.133$, $R^2=.015$, $F=6.359$, $p<.05$). Dolayısıyla H1 hipotezi desteklenmiştir. Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H1 hipotezi kabul edilmiştir.**

H1: *Evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.*

4.8.5.2. H1a Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvan bağlanma alt boyutu olan genel bağlanmanın katılımcıların öznel mutlulukları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 8. *Genel Bağlanma Düzeyinin Öznel Mutluluk Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları*

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	3.783	.294	-	12.884	.000	-
Genel Bağlanma	.297	.323	.146	.920	0.358	1.000
R=.142		R ² =.020		F=2.412		

Evcil hayvan bağlanmanın alt boyutu olan genel bağlanmanın öznel mutluluk üzerindeki etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, genel bağlanmanın öznel mutluluk üzerinde anlamlı bir

etkisinin olmadığı ortaya konmuştur ($\beta=.142$, $t=.920$, $p>.05$). Dolayısıyla H1a hipotezi desteklenmemiş olup bu sonuçlara göre **H1a hipotezi reddedilmiştir**.

H1a: Evcil hayvanlara bağlılığın genel bağlanma alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.3. H1b Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvan bağlanma alt boyutu olan insan yerine koymanın katılımcıların öznel mutlulukları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 9. İnsan Yerine Koyma Alt Boyutunun Öznel Mutluluk Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	3.946	.271	-	14.575	.000	-
İnsan Yerine Koyma	.228	.100	.120	2.272	.024	1.000
R=.120		R ² =.014		F=5.164		

Evcil hayvanlara bağlanmanın alt boyutu olan insan yerine koymanın öznel mutluluk üzerindeki etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, insan yerine koymanın öznel mutluluk üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur ($\beta=.120$, $t=2.272$, $p<.05$). Bu sonuca göre insan yerine koymadaki bir birimlik artış öznel mutluluk üzerinde 0.228'lik bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan insan yerine koyma düzeyinin çalışanların öznel mutlulukları konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. İnsan yerine koyma alt boyutu öznel mutluluğun %.014'ünü açıklamaktadır ($R=.120$, $R^2=.014$, $F=5.164$, $p<.05$). Dolayısıyla H1b hipotezi desteklenmiş olup bu sonuçlara göre **H1b hipotezi kabul edilmiştir**.

H1b: Evcil hayvanlara bağlılığın insan yerine koyma alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.4. H1c Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvan bağlanma alt boyutu olan hayvan haklarının katılımcıların öznel mutlulukları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 10. *Hayvan Hakları Alt Boyutunun Öznel Mutluluk Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları*

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	3.838	.286	-	13.479	.000	-
Hayvan Hakları	.265	.105	.133	2.532	0.12	1.000
R=.133		R ² =.018		F=6.409		

Evcil hayvan bağlanmanın alt boyutu olan hayvan haklarının öznel mutluluk üzerindeki etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, insan yerine koymanın öznel mutluluk üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur ($\beta=.133$, $t=2.532$, $p > .05$). Dolayısıyla H1c hipotezi desteklenmemiş olup bu sonuçlara göre **H1c hipotezi reddedilmiştir.**

H1c: Evcil hayvanlara bağlılığın hayvan hakları alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.5. H2 Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin katılımcıların iş yaşam kaliteleri üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 11. *Evcil Hayvanlara Bağlılık Düzeyinin İş Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları*

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.795	.347	-	8.057	.000	-
LEHBÖ	.312	.127	.129	2.454	.015	1.000
R=.129		R ² =.014		F=6.024		

Tablo 10 incelendiğinde, Evcil hayvan besleyen çalışanların bağlanmalarının iş yaşam kaliteleri üzerine etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, bağlanmanın iş yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.129$, $t=2.454$, $p < .05$). Bu sonuca göre bağlanmadaki bir birimlik artış iş yaşam kalitesi üzerinde 0.312'lik bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan bağlanma düzeyinin çalışanların iş yaşam kaliteleri konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. Bağlanma iş yaşam kalitesinin %0.14'ini açıklamaktadır ($R=.129$, $R^2=.014$, $F=6.024$, $p < .05$). Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H2 hipotezi kabul edilmiştir.**

H2: Evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin iş yaşama kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.6. H2a Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan genel bağlanma düzeyinin katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 12. Genel Bağlanma Düzeyinin İş Ortamı Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.289	.322	-	8.972	.000	-
Genel Bağlanma	.287	.119	.127	2.417	.016	1.000
R=.127		R ² =.016		F=5.844		

Tablo 11 incelendiğinde, Evcil hayvan besleyen çalışanların genel bağlanmalarının iş yaşam kalitelerinin iş ortamı üzerine etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, genel bağlanmanın iş ortamı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.127$, $t=2.417$, $p<.05$). Bu sonuca göre genel bağlanmadaki bir birimlik artış iş yaşam kalitesi üzerinde 0.287'lik bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan genel bağlanma düzeyinin çalışanların iş ortamı konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. Genel bağlanma iş ortamının %016'sını açıklamaktadır ($R=.127$, $R^2=.016$, $F=5.844$, $p<.05$). Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H2a hipotezi kabul edilmiştir.**

H2a: Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.7. H2b Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan genel bağlanma düzeyinin katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 13. Genel Bağlanma Düzeyinin Çalışma Koşulları Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.976	.326	-	9.135	.000	-
Genel Bağlanma	.230	.120	.101	1.920	.056	1.000
R=.101		R ² =.010		F=3.687		

Evcil hayvan bağlanmanın alt boyutu olan genel bağlanmanın çalışma ortamı üzerindeki etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, genel bağlanmanın çalışma ortamı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur ($\beta=.101$, $t=1.920$, $p >.05$). Dolayısıyla H2b hipotezi desteklenmemiş olup bu sonuçlara göre **H2b hipotezi reddedilmiştir.**

H2b: Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.8. H2c Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan genel bağlanma düzeyinin katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 14. Genel Bağlanma Düzeyinin Sağlanan Hizmetler Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.907	.319	-	9.118	.000	-
Genel Bağlanma	.280	.117	.126	2.384	.018	1.000
R=.126		R ² =.016		F=5.683		

Tablo 13 incelendiğinde, Evcil hayvan besleyen çalışanların genel bağlanmalarının iş yaşam kalitelerinin sağlanan hizmetler üzerinde etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, genel bağlanmanın sağlanan hizmetler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.126$, $t=2.384$, $p<.05$). Bu sonuca göre genel bağlanmadaki bir birimlik artış sağlanan hizmetler üzerinde 0.280'lik bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan genel bağlanma düzeyinin çalışanların sağlanan hizmetler konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. Genel bağlanma sağlanan hizmetlerin %016'sını açıklamaktadır ($R=.126$, $R^2=.016$, $F=5.683$, $p<.05$). Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H2c hipotezi kabul edilmiştir.**

H2c: Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.9. H2d Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan insan yerine koyma düzeyinin katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 15. İnsan Yerine Koyma Düzeyinin İş Ortamı Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.915	.299	-	9.735	.000	-
İnsan Yerine Koyma	.279	.111	.132	2.517	.012	1.000
R=.132		R ² =.018		F=6.333		

Tablo 14 incelendiğinde, Evcil hayvan besleyen çalışanların insan yerine koyarak bağlanmalarının iş yaşam kalitelerinin iş ortamı üzerinde

etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, insan yerine koyarak bağlanmanın iş ortamı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.132$, $t=2.517$, $p<.05$). Bu sonuca göre insan yerine koymadaki bir birimlik artış iş ortamı üzerinde 0.279'luk bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan insan yerine koyarak bağlanma düzeyinin çalışanların iş ortamı konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. İnsan yerine koyma iş ortamının %.018'ini açıklamaktadır ($R=.132$, $R^2=.018$, $F=6.333$, $p<.05$). Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H2d hipotezi kabul edilmiştir.**

H2d: İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.10. H2e Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan insan yerine koyma düzeyinin katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 16. *İnsan Yerine Koyma Düzeyinin Çalışma Koşulları Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları*

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	3.020	.303	-	9.961	.000	-
İnsan Yerine Koyma	.216	.112	.101	1.922	.055	1.000
R=.101		R ² =.010		F=3.693		

Evcil hayvan bağlanmanın alt boyutu olan insan yerine koymanın çalışma koşulları üzerindeki etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, insan yerine koymanın çalışma ortamı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur ($\beta=.101$, $t=1.922$, $p>.05$). Dolayısıyla H2e hipotezi desteklenmemiş olup bu sonuçlara göre **H2e hipotezi reddedilmiştir.**

H2e: İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.11. H2f Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan insan yerine koyma düzeyinin katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 17. İnsan Yerine Koyma Düzeyinin Sağlanan Hizmetler Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.938	.296	-	9.910	.000	-
İnsan Yerine Koyma	.270	.110	.130	2.461	.014	1.000
R=.130		R ² =.017		F=6.057		

Tablo 16 incelendiğinde, Evcil hayvan besleyen çalışanların insan yerine koyarak bağlanmalarının iş yaşam kalitelerinin sağlanan hizmetler üzerinde etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, insan yerine koyarak bağlanmanın sağlanan hizmetler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.130$, $t=2.461$, $p<.05$). Bu sonuca göre insan yerine koymadaki bir birimlik artış sağlanan hizmetler üzerinde 0.270'lik bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan insan yerine koyarak bağlanma düzeyinin çalışanların sağlanan hizmetler konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. İnsan yerine koyma sağlanan hizmetlerin %.017'sini açıklamaktadır ($R=.132$, $R^2=.018$, $F=6.333$, $p<.05$). Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H2f hipotezi kabul edilmiştir.**

H2f: İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.12. H2g Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan hayvan haklarının katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 18. Hayvan Haklarının İş Ortamı Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.723	.315	-	8.631	.000	-
İnsan Yerine Koyma	.346	.115	.157	3.001	.003	1.000
R=.157		R ² =.025		F=9.008		

Tablo 17 incelendiğinde, Evcil hayvan besleyen çalışanların hayvan hakları boyutunun iş yaşam kalitelerinin iş ortamı üzerinde etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, hayvan haklarının iş ortamı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.157$, $t=3.001$, $p<.05$). Bu sonuca göre insan yerine koymadaki bir birimlik artış sağlanan hizmetler üzerinde 0.346'lık bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan hayvan hakları düzeyinin çalışanların iş ortamı konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. Hayvan hakları iş ortamının %.025'ini açıklamaktadır ($R=.157$, $R^2=.025$, $F=9.008$, $p<.05$). Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H2g hipotezi kabul edilmiştir.**

H2g: Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.13. H2h Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan hayvan haklarının katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 19. *Hayvan Haklarının Çalışma Koşulları Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları*

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.893	.320	-	9.041	.000	-
İnsan Yerine Koyma	.259	.117	.117	2.217	.027	1.000
R=.117		R ² =.014		F=4.915		

Tablo 18 incelendiğinde, Evcil hayvan besleyen çalışanların hayvan hakları boyutunun iş yaşam kalitelerinin çalışma koşulları üzerinde etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, hayvan haklarının çalışma koşulları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur ($\beta=.117$, $t=2.217$, $p<.05$). Bu sonuca göre hayvan haklarındaki bir birimlik artış çalışma koşulları üzerinde 0.259'luk bir artışa neden olmaktadır. Özetle artan hayvan hakları düzeyinin çalışanların çalışma koşulları konusundaki olumlu düşüncelerini artırdığı söylenebilmektedir. Hayvan hakları çalışma koşullarının %.014'ünü açıklamaktadır ($R=.117$, $R^2=.014$, $F=4.915$, $p<.05$). Dolayısıyla bu sonuçlara göre **H2h hipotezi kabul edilmiştir.**

H2h: Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

4.8.5.14. H2ı Hipotezine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Evcil hayvanlara bağlılık alt boyutu olan hayvan haklarının katılımcıların iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 20. *Hayvan Haklarının Sağlanan Hizmetler Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Testi Bulguları*

Değişkenler	B	S.H.	Beta	T	P	VIF
Sabit	2.808	.313	-	8.975	.000	-
İnsan Yerine Koyma	.315	.114	.144	2.750	.006	1.000
R=.144		R ² =.021		F=7.560		

Evcil hayvan bağlanmanın alt boyutu olan hayvan haklarının sağlanan hizmetler üzerindeki etkisini sorgulamak amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, hayvan haklarının sağlanan hizmetler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur ($\beta=.144$, $t=2.750$, $p > .05$). Dolayısıyla H2e hipotezi desteklenmemiş olup bu sonuçlara göre **H2i hipotezi reddedilmiştir.**

H2i: Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.

Araştırma hipotezlerine ait sonuçlar Tablo 20’de yer almaktadır.

Tablo 21. Hipotez Sonuç Tablosu

HİPOTEZLER		SONUÇ
H1	Evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H1a	Evcil hayvanlara bağlılığın genel bağlanma alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	RED
H1b	Evcil hayvanlara bağlılığın insan yerine koyma alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H1c	Evcil hayvanlara bağlılığın hayvan hakları alt boyutunun öznel mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	RED
H2	Evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin iş yaşam kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H2a	Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H2b	Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	RED
H2c	Genel bağlanma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H2d	İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H2e	İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	RED
H2f	İnsan yerine koyma alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H2g	Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan iş ortamı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H2h	Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan çalışma koşulları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	KABUL
H2i	Hayvan hakları alt boyutunun iş yaşam kalitesi alt boyutu olan sağlanan hizmetler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.	RED

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Gündelik hayat içerisinde evcil hayvanları sevmek ve evcil hayvanlar tarafından sevmek bireyleri olumlu yönde etkileyebilmektedir. Hayvanlarla ilgili yapılmış olan pek çok çalışmada hayvan sahibi olmanın hastalıklara iyi geldiği, insanları hem fiziksel hem de psikolojik yönden tedavi etme konusunda yardımcı oldukları gerçeği kaçınılmazdır. Çağımızın vebasası olan yalnızlık evcil hayvanlar sayesinde aşılabilmekte ve özellikle ileri yaştaki bireylere hayatlarında arkadaşlık etmektedir. Evde bekleyen bir canlının varlığı insanları mutlu ettiği gibi pek çok sorumluluk ve düzeni de beraberinde getirmektedir. Evcil hayvan sahipleri arasında bilinen bir efsaneye göre evcil hayvanlar kendilerine ihtiyacı olan bireyleri bulur, seçimi aslında onlar yaparmış. Yapılan bu seçim genellikle karşılıklı fayda ve mutlulukla sonuçlanmaktadır.

Öznel mutluluk, bireylerin iş yaşam dinamiklerinin olumlu çalışması, bir başka deyişle kişilerin kendini sevmesidir. Dolayısıyla kendini seven birey ailesini, çevresini, işini kısaca hayatındaki her şeyi severek kucaklamakta ya da her şeyi severek yapıyor. İşletmeler açısından bu durumu değerlendirecek olursak özüde mutlu bireyler pozitif enerjileri ile iş yerinde etkileşime geçtiği diğer çalışanları da olumlu yönde etkilemektedir. Öznel mutluluğu etkileyen faktörlere bakıldığında aslında bireyleri yaşama bağlayan sebepler olduğu görülmektedir. Bu bazen bir insan, eşya, amaç, ya da evcil hayvanlar olabilmektedir. Evcil hayvanlara bağlılık, onların varlığından mutluluk duyma, onları bir evlat ya da hayat arkadaşı olarak görmek evcil hayvan sahiplerini de mutlu etmektedir.

İş yaşam kalitesi, çalışanların işyerinde kendilerini mutlu, huzurlu, güvende ve tatmin olmuş hissetmelerini sağlayan etkenlerin tümü olarak tanımlanabilir. Bu etkenler arasında, çalışma koşulları, ödül ve terfi, iş güvenliği, bağlılık, iş ve yaşam dengesi olarak sayılabilir. Evcil hayvan sahibi çalışanlar açısından bakıldığında mesai saatlerinin düzenli olduğu, çalışma süresinin esnek olduğu, maddi olanakların yüksek olduğu bir işletmede çalışmak öncelikle tercih sebebidir. Buna benzer olanakların olması çalışanları mutlu edeceği gibi verimlilik ve performanslarını artıracaktır. Kendisine değer verildiğini gören çalışan iş yerine karşı bağlılık gösterecektir. Motive edici unsurların olduğu, çalışanların eğitim ile desteklendiği, adil bir ücret dağıtımına sahip işletmelerde çalışanların çaba ve genel performans durumu olumlu etkilenecektir.

Yapılmış olan bu çalışma, çalışanların evcil hayvanlarına bağlılık düzeylerinin öznel mutluluk ve iş yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini araştırmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör işletmelerinde çalışmakta olan 517 çalışan üzerinde uygulanmıştır.

Yapılmış olan çalışmada, sosyo-demografik sorular sonucunda kadın katılımcıların oranı %49,9 ve erkek katılımcıların oranı %50,1 belirlenerek homojen bir dağılım gösterdiğini söylemek mümkündür. En çok katılım gösteren yaş grubu ise %52,4 oran ile 25-35 yaş aralığındaki katılımcılar olduğu tespit edilmiştir. Medeni hali bekâr olan katılımcıların %66,4 oran ile çalışmaya daha fazla katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Aylık gelir durumu sonucunda çalışmaya katılım gösteren en yüksek gelir grubunun %60,5 oran ile 11.400 TL üzerindeki katılımcılar olduğu tespit edilmiştir. Beslenen evcil hayvan türüne bakıldığında %51,8 oranla katılımcıların en fazla köpek besledikleri görülmektedir. Son olarak, evcil hayvan besleme süresi bağlamında çalışmaya en fazla katılan %33,1 oran ile 3 yıl olan katılımcılardan oluştuğu belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada, Johnson, Garrity ve Stallones (1992) tarafından oluşturulan, Karameşe (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “Lexington Evcil Hayvanlara Bağlılık Ölçeği”, Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından oluşturulan, Akın ve Satıcı(2011) tarafından Türkçeye uyarlanan “Öznel Mutluluk Ölçeği” ve Çiçek (2005) tarafından geliştirilmiş olan “İş Yaşam Kalitesi Ölçeği” kullanılmıştır. Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör çalışanlarının katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada erişilmiş olan veriler, SPSS-25 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, çalışmada elde edilen sonuçlara yer verilerek öneriler sunulmuştur.

Yapılmış olan bu çalışmada, korelasyon (ilişki) analizi uygulanarak ölçeklerin kendi aralarında oluşan ilişkinin yönü ve varlığı saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmaya katılmış olan katılımcıların evcil hayvanlara bağlanma, öznel mutluluk ve iş yaşam kaliteleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla değişkenlerin aralarındaki etkisini belirleyebilmek amacıyla regresyon (etki) analizi yapılmıştır. Yapılan araştırmanın korelasyon analizleri sonucunda iki ana on iki alt hipotez olmak üzere toplam on dört hipotez sınanmış ve farklı sonuçlar elde edilmiştir. Evcil hayvanlara bağlanma düzeyi ile öznel mutluluk arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre evcil hayvanlara bağlılık düzeyi yüksek olan bireyin, öznel mutluluk seviyesi de yüksektir genellemesine ulaşılmıştır. Evcil hayvanlara bağlılık düzeyi ile İş yaşam kalitesi arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durumda, evcil hayvanlara bağlılık düzeyi yüksek olan bireyin iş yaşam kalitesi düzeyi de yüksektir genellemesine ulaşılmıştır. Etki analizi ile evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin öznel mutluluk üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle H1 hipotezi kabul edilmiştir. Etki analizinde evcil hayvanlara bağlılık düzeyinin, iş yaşam

kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle H2 hipotezi kabul edilmiştir. Alt hipotezler kapsamında H1b, H2a, H2c, H2d, H2f, H2g ve H2g hipotezlerin anlamlı ve pozitif yönlü etkili olduğu; H1a, H1c, H2b, H2e ve H2ı hipotezlerinde ise anlamlı bir etkiye rastlanamamıştır.

Dere (2022) yapmış olduğu çalışmada katılımcıların çalışma koşulları boyutundan aldıkları puanların meslekteki toplam çalışma sürelerine göre karşılaştırılmasında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu belirtmiştir. Çalışma süresi değişkeni gruplarına göre iş ortamı boyutunun istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. 6-10 yıldır çalışan katılımcıların iş ortamı boyutu ortalaması, 1-5 yıldır çalışan katılımcıların iş ortamı boyutu ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu belirlenmiştir. 11 yıl ve daha uzun süredir çalışan katılımcıların iş ortamı boyutu ortalaması, 1-5 yıldır çalışan katılımcıların iş ortamı boyutu ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu tespit edilmiştir. Çalışma süresi değişkeni gruplarına göre sağlanan hizmetler boyutunun istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. 6-10 yıldır çalışan katılımcıların sağlanan hizmetler boyutu ortalaması, 1-5 yıldır çalışan katılımcıların sağlanan hizmetler boyutu ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu tespit edilmiştir. 11 yıl ve daha uzun süredir çalışan katılımcıların sağlanan hizmetler boyutu ortalaması, 1-5 yıldır çalışan katılımcıların sağlanan hizmetler boyutu ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu belirlenmiştir. Son olarak, çalışma süresi değişkeni gruplarına göre algılanan örgütsel destek ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. 6-10 yıldır çalışan katılımcıların algılanan örgütsel destek ortalaması, 1-5 yıldır çalışan katılımcıların algılanan örgütsel destek ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu tespit edilmiştir. 11 yıl ve daha uzun süredir çalışan katılımcıların algılanan örgütsel destek ortalaması, 1-5 yıldır çalışan katılımcıların algılanan örgütsel destek ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Eisenberger, Rhoades ve Cameron (1999) yapmış oldukları araştırma sonucunda, çalışma süresi ile algılanan örgütsel destek düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Bahsi geçen tüm çalışmaların araştırma bulgularını destekleyici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmanın, diğer araştırmalardan ayrılmasının en önemli özelliği; algılanan örgütsel destek, iş yaşam kalitesi ve örgütsel özdeşleme kavramlarının daha önce bir arada çalışılmamış olması araştırmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır.

Öneriler:

- Öznel mutluluğu etkileyen pek çok iç ve dış etken vardır. Evcil hayvanlar bireylerin hem gündelik hem de iş hayatlarını yakından etkilemektedir.
- İş yaşam kalitesi, çalışanların iş ortamındaki deneyimini ve memnuniyetini etkileyen bir dizi faktörü içerir ve bu faktörlerin olumlu bir şekilde yönetilmesi hem çalışanlar hem de örgüt için bazı avantajlar sağlayabilir. İş yaşam kalitesi yüksek olan bireylerin, işyerinde kalmak isteyebilir ve örgütüne uzun vadeli sadakati oluşabilir, iş performansı ve verimliliği artabilir, işindeki memnuniyeti artabilir ve örgütün itibarını artırabilir. Bunlara yönelik çalışanlar, örgüt içerisinde daha etkili ve üretken olabilir. Örgütlerin, çalışanların iş yaşam kalitelerini artırmak için çalışanlar ile arasındaki iletişimi ve ilişkiyi güçlü tutabilir, esnek çalışma saatleri, uzaktan çalışma gibi esnek modeller, çalışanlara iş-yaşam dengesi sağlama imkânı tanıyabilir, başarıları ödüllendiren ve teşvik eden bir sistem kurarak çalışanların motivasyonunu artırabilir. Bu uygulamalar, iş yaşam kalitesini artırmak ve hem çalışanların hem de örgütün başarısını olumlu bir şekilde etkilemek için kullanılabilir. İş yaşam kalitesine odaklanarak uzun vadeli sürdürülebilir bir iş ortamı oluşturulabilir.
- Bu çalışmanın sonucuna göre, çalışanların evcil hayvanlarına bağlılık durumlarının yüksek olduğunda buna bağlı olarak öznel mutluluklarında ve iş yaşam kalitelerindeki iyi yöndeki beklenti durumunun da yükseldiğini görmekteyiz. Bu nedenle örgütlerin çalışan mutluluğu ve iş yaşam kalitelerini göz önünde bulunduracak politikalar hazırlaması hem işletmeler hem de çalışanlar için olumlu sonuçlar doğuracaktır.
- Bu çalışma yalnızca Burdur ilinde faaliyet gösteren özel sektör çalışanlarına uygulanmıştır. Benzer çalışmaların başka illerdeki kamu ya da özel sektör çalışanları üzerinde uygulanması daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesine olanak sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Aba, G. (2009). “İş Yaşam Kalitesi ve Motivasyon İlişkisi: Sağlık Sektöründe Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Akalın, Ş. H. (2011), Türkçe Sözlük, 11.Basım, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Akın, A. ve Satıcı, S. A. (2011). Öznel Mutluluk Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21, 65-77.
- Akgündüz, S. (2006). “Örgütsel Stres Kaynaklarının Çalışanların İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Banka Çalışanları İçin Yapılan Araştırma.” Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Allen, K., Blascovich, J. ve Mendes, W. B. (2002). Cardiovascular Reactivity and the Presence of Pets, Friends, and Spouses: The Truth About Cats and Dogs. Psychosomatic Medicine, 64(5), 727-739.
- Altınkurt, Y. (2013). Örgütsel Adalet. (Editörler: Hasan Basri Memduhoğlu, Kürşad Yılmaz), Yönetiminde yeni yaklaşımlar (2. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Altunışık, R. – Boz, H. – Gegez, E. – Koç, E. – Sıgır, Ü. – Yüksel, A. (2023). “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Yeni Perspektifler”, Araştırma Yöntemleri, Yeni Uygulamalar ve Bakış Açıları, Seçkin Yayıncılık, Ankara. (2. Baskı).
- Alyüz, Z. (2018). Evcil Hayvanı Olan ve Olmayan 10-12 Yaş Çocuklarının Empatik Eğilim, Ahlaki Yargı ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 47-55.
- Ambaroğlu, A. (2007). Türk Toplumunda Evcil Hayvan Beslenme Alışkanlıkları ve Din (İstanbul örneği). (Yayın Nu. 209208) (Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi).
- Amiot, C. E., and Bastian, B. (2015). Toward a psychology of human–animal relations. Psychological bulletin, 141(1), 6.
- Arsebük, G. 1995, İnsan ve Evrim, Ege Yayınları, İstanbul
- Atak, M. (2005). Örgütlerde resmi olmayan iletişimin yeri ve önemi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 59-67.
- Ateş, B. (2016). Üniversite öğrencilerinde akademik başarının yordayıcısı olarak psikolojik iyi oluş ve sosyal yetkinlik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1203-1214.
- Avcı Öztürk, D. (2010). Hemşirelerin Sağlıklı Yaşam Davranışları ve İş Yaşam Kalitesinin İş Doyum Düzeyine Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (Tez No: 303937).
- Aydemir, Y. (2008). OHSAS/TS 18001 İş Sağlığı Ve İş Güvenliği Uygulamalarının Çalışma Yaşamı Kalitesine Etkisi Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir (Tez No: 231365).

- Ayten, A., ve Gashi F. (2012). Affetme ve Hayat Memnuniyeti Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Balkan Araştırmaları Dergisi* 3(2):11-12.
- Aytürk, N. (2019). Örgütsel davranış: Örgütsel kuramlar ve uygulamalar. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Banks, M. R., Willoughby, L. M., and Banks, W. A. (2008). Animal-assisted therapy and loneliness in nursing homes: use of robotic versus living dogs. *Journal of the American Medical Directors Association*, 9(3), 173-177.
- Barutçugil, İ. (2004). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi. Kariyer Yayıncılık, İstanbul.
- Başaran, İ. E. (2000). Örgütsel davranış, insanın üretim gücü (4. Basım). Ankara: Feryal Matbaası.
- Beck A. M. (2000). The Use of Animals to Benefit Humans, Animal-Assisted Therapy. Ed: Fine AH, *The Handbook on Animal Assisted Therapy, Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*. New York, USA, 21-22.
- Beck, A. M., and Katcher, A. H. (2003). Future directions in human-animal bond research. *American behavioral scientist*, 47(1), 79-93.
- Bindu, J. and Yashika, S. (2014). Quality Work Life With Special Reference To Academic Sector. *Research Journal of Management Science*. 3(1): 14-17.
- Bolay, S. H. (1996). Felsefe doktrinleri ve terimleri sözlüğü (6. Baskı). Ankara: Akçağ.
- Bowlby, J. (2013). Bağlanma ve Kaybetme. (Çev. Soylu T.). İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 78-120.
- Bozkurt R. ve Eşit C. (2003). *Kalite Çemberleri*. Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara.
- Bradley, J.M. and Cafferty, T.P. (2001). Attachment among older adults: Current issues and directions for future research. *Attachment & Human Development*, 3(2): 200-221.
- Brief, A. P., Butcher, A. H., George, J. M., Link, K. E. (1993). Integrating bottom-up and top-down theories of subjective well-being: the case of health. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 64(4), 646-653.
- Büyükcebeci, A., & Yılmaz, H. Evcil Hayvan Beslemeye Karşı Yaklaşımın Bazı Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *ICOESS 2019*, 51.
- Byrd, B. (2012). Human-Canine Relationship: Dog Behavior and Owner Perceptions, (Unpublished honors thesis). Virginia: Liberty University.
- Campbell, A. (1981). The sense of well-being in America: Recent patterns and trends. New York: McGraw-Hill.
- Can, H., Aşan Azizoğlu, Ö. ve Miski Aydın, E. (2015). Örgütsel davranış. Siyasal Yayınları.
- Cevizci, A. (1997). Felsefe sözlüğü. İstanbul: Paradigma.

- Ceylan, A. (2014). *Yönetimde İnsan ve Davranış*. Marka ve Ötesi Yayınları, İstanbul.
- Cherns, A. (1975). Perspectives on The Quality of Working Life. *Journal of Occupational Psychology*. 48(3): 155-167.
- Cihangir - Çankaya, Z. (2009). Öz belirleme modeli: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31): 23- 31.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Öğretmen adaylarında temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve iyi olma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 691-711.
- Çakır, G. (2015). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Çakır, Ö. (2001). *İşe Bağlılık Olgusu ve Etkileyen Faktörler*, Seçkin Yayınevi, Ankara,
- Çam Türkan, Ç. (2022). üniversite öğrencilerinin değer yargıları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişki. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 68-78.
- Çapan B. E., ve Arıcıoğlu A. (2014). Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Affedicilik. *International Journal of Educational Research* 5(4):70.
- Çetin, İ. (2021) “Evcil Hayvan Sahibi Olan ve Olmayan Yetişkin Bireylerde Yaşam Doyumu, Empatik Eğilim ve Yalnızlık Algısı İlişkisinin İncelenmesi” İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Çiçek, D. (2005) “Örgütlerde Motivasyon ve İş Yaşam Kalitesi: Bir Kamu Kuruluşundaki Yönetici Personelin Motivasyon Seviyelerinin Tespit Edilerek İş Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma” (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Daly, B. ve Morton, L.L. (2006). An Investigation of Human-Animal Interactions and Empathy as Related to Pet Preference, Ownership, Attachment, and Attitudes in Children. *Anthrozoös*, 19(2), 113-127.
- Davis, L. E. (1977). Enhancing The Quality of Working Life: Developments In The United States. *International Labour Review*. 116(1): 53-66.
- Demirbilek, S. ve Türkan, Ö. U. (2008). Çalışma Yaşamı Kalitesinin Artırılmasında Personel Güçlendirmenin Rolü. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(1), 47-67
- Deniz, E., ve Ay, İ. (2024). lise öğrencilerinde yaşam amaçları ve umudun öznel iyi oluşla ilişkisinin incelenmesi. *Educational Academic Research*(52), 144-160. <https://doi.org/10.33418/education.1421780>
- Dığın, Ö. (2008). İnsan Kaynakları Yönetiminde İş Güvencesi ve Konuyla İlgili Yapılan Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Edirne, Türkiye: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, Vol, 95, 542-575.

- Diener, E., Emmons, R. A. (1984). The independence of positive and negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(5), 1105-1117. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.47.5.1105>
- Diener, Ed. (2000). Subjective well-being: the Science of Happiness and A Proposal for A National Index, *American Psychologist*, 55, 34-43.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., (2009). Öğretmen adaylarının öznel iyi olma ve karar verme stillerinin incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 171-187.
- Doğan, T. (2013). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş. *Doğuş Üniversitesi*. 14(1):54-64.
- Doksat NG. ve Çiftçi AD. (2016). Bağlanma ve Yaşamdaki İzdüşümleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25 (4): 489-501.
- Dökmen Ü (2003). Var olmak Gelişmek Uzlaşmak. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Elmacı D. T. ve Cevizci S. (2015). Dog-Assisted Therapies and Activities in Rehabilitation of Children with Cerebral Palsy and Physical and Mental Disabilities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 5046-5060.
- Erdem, M. (2010). Öğretmen Algılarına Göre Liselerde İş Yaşamı Kalitesi ve Örgütsel Bağlılıkla İlişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 4(4): 511-537.
- Erden S. (2018). Bağlanma ve Bağlanma Bozuklukları. *Güngör Aytar A., Hedef CS Basın Yayın, Ankara*. s.:66-87.
- Eren, E. (2001). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi. (14. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Eren, E. (2011). Yönetim ve Organizasyon (10. Baskı B.). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım
- Erginer, A., “İş Yaşamının Niteliği”, *Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar*, der. Elma, C. ve Demir, K., Anı Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Erginer, A. (2014). İş Yaşamının Niteliği. *Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar Uygulamalar ve Sorunlar* (215-234). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eryılmaz A. Mutluluğun belirleyicileri ve mutluluğu artırma stratejileri. İçinde: Eryılmaz A (editör). *Herkes İçin Mutluluğun Başucu Kitabı: Teoriden Uygulamaya Pozitif Psikoloji*, 4. Baskı. Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2021: 49-60.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş Grupları ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (36), 139-151.
- Ferguson, S. J. ve Goodwin, A. D. (2010). Optimism and Well-being in Older Adults: The Mediating Role of Social Support and Perceived Control. *International Journal of Aging and Human Development*, 71, 43-68.
- Fındıkçı, İ. (2003). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, İstanbul: Alfa Yayınları.

- Gerrig, R. ve Zimbardo, G. (2012). Psikolojiye Giriş, Psikoloji ve Yaşam. 19. Basım, Çeviri: Gamze Sart. Nobel Yayınları, İstanbul.
- George, D., & Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson
- Glesne, C. ve Peshkin, A. (1992) Becoming Qualitative Researchers: An Introduction, London: Longman.
- Gülner, B. (2007). Örgütlerde iletişim ve iş doyumunu. İstanbul: Çınar Ofset
- Gürüz D, Gürel E. Yönetim ve organizasyon, bireyden örgüte, fikirden eyleme. 2. Baskı. Ankara. Nobel Yayınevi. 2009;232-455.
- Hamilton C. (2000). "Continuity and Discontinuity of Attachment from Infancy Through". Child Dev (2000) 690-694.
- Hançerlioğlu, O. (1978). Felsefe ansiklopedisi kavramlar ve akımlar (C. 4). İstanbul: Remzi.
- Headey, B. (1993). An economic model of subjective well-being: integrating economic and psychological theories. Social Indicators Research, 28(97), 97-116.
- Hefferon, K., Boniwell, I. (2014). Pozitif Psikoloji, Kuram, Araştırma ve Uygulamalar. Çeviri Editörü: Tayfun Doğan, Nobel Yayınları, Ankara
- Hirschman, E. C. (1994). Consumers and Their Animal Companions. Journal of Consumer Research, 20(4), 616-632.
- Hosey, G. ve Melfi, M. (2014). Human-Animal Interactions, Relationships and Bond: A Review and Analysis of the Literature. International Journal of Comparative Psychology, 27(1), 117-142.
- Hua, Y., Hu, S., Wang, W., Wu, X., Marshall, F. B., Chen, X. (2014). Earliest Evidence for Commensal Processes of Cat Domestication. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(1), 116-120.
- Huselid M. A. (1995). The Impact of Human Resource Management Practices on Turn Over, Productivity and Corporate Financial Performance. Academy of Management Journal, 38 (3), 635-672.
- Işık, M., & Uygun, N. (2023). Esnek Çalışma Uygulamalarının Öznel İyi Oluş ve İş Tatminine Etkisini İncelemeye Yönelik Bir Araştırma. Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(3), 229-242. <https://doi.org/10.52791/aksarayiibd.1138460>
- Ivancevich J.M. ve Etzel M. J. (1979). Job Enrichment in Marketing. *California Management Review*, 22(1): 88-94.
- İbn Manzur, E.-F. C. (1997). Lisanu'l-arabi'l-muhit. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- İlhan, M. ve Çetin, B. (2014). "LISREL ve AMOS Programları Kullanılarak Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli (Yem) Analizlerine İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması", *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 5(2), 26-42.

- İslamoğlu, H. Ve Alniaçık, Ü. 2014, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Beta Yayınları, İstanbul.
- Johansson, C. (2012). Origin Of The Egyptian Domestic Cat, Uppsala Universitet, ISSN 1401-2138.
- Kalaycı, Ş. (2006). SPSS Uygulamaları Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayınları.
- Kanbur, A. (2008). Küreselleşme Sürecinde Post Modern Örgüt Yapıları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 387-404.
- Karameşe, H. (2014). Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği'nin Türkçe 'ye uyarlanması, Türkçe formun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Tokat.
- Karayağız, M. G., ve Conk Z. (2011). Hayvan Destekli Uygulamalar ve Çocuklarda Kullanımı. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 4(2)83-85.
- Katz HC, Kochan TA, "Weber MR. Assessing The Effects Of Industrial Relations Systems And Efforts To Improve The Quality of Working Life on Organizational Effectiveness", *Academy Of Management Journal*, 1985, 28(3):509-526.
- Kaur A. "Quality of work life", *International Journal of Engineering Science*, 2016, 6(7):8305-8311.
- Kaya, H., ve Bektaş, M. (2019). Çalışan Bireylerin Evcil Hayvanlara Bağlanma Nedenlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 9(2), 401-417.
- Kermen, U. ve Sarı, T. (2014). Üniversite Öğrencilerinde İhtiyaç Doyumu ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 175-185.
- Kıngır, A.(2023). İş arkadaşları ve yönetici desteğinin işten ayrılma niyetine etkisinde iş yaşam kalitesinin aracı rolü: Bankacılık sektöründe bir araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>. Tez no:806594
- Kiremitçi, E., ve Coşkun, H. (2017). mevsimsellik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 239-248.
- Kocabay, Y. (1968). Türkçe Fransızca sözlük (C. 3, ss. 326.). Ankara: Başnur Matbaası.
- Koçak, İ. (2009). Huzurevlerindeki Yaşlıların ve Sağlık Personelinin Evcil Hayvanlar ile Terapiye İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 75-76

- Kopacak, M. G. (2022). Evcil Hayvanı Olan Ve Olmayan Majör Depresif Bozukluk Hastalarında Depresyon Şiddeti, Yalnızlık Düzeyleri, Bağlanma Stilllerinin Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması (Tıpta Uzmanlık). Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Köker, S. (1991). *Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Krause, N. (2003). Religious Meaning and Subjective Well-Being in Late Life. The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 58(3), S160-S170.
- Kurdek, L. A. (2008). Pet dogs as attachment figures. Journal of Social and Personal Relationships, 25(2), 247-266.
- Küçükusta, D. (2007). *Konaklama işletmelerinde iş-yaşam dengesinin çalışma yaşamı kalitesi üzerindeki etkisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Kwong, M. J. (2008). Not just a dog: An attachment theory perspective on relationships with assistance dogs. Yayınlanmamış doktora tezi, Simon Fraser University, Burnaby, BC, Canada.
- Lau, R. S. (2000). Quality of Work Life and Performance–An Ad Hoc Investigation of Two Key Elements in The Service Profit Chain Model. International Journal of Service Industry Management. 11(5): 422-437.
- Mahon, N. E., Yarcheski, A., ve Yarcheski, T. J. (2005). Happiness as Related to Gender and Health in Early Adolescents. Clinical Nursing Research, 14(2), 175-190.
- McMahon, D. M. (2013). Mutluluk/mutluluk üzerine tarihsel bir çalışma. (K.Tanrıyar, Çev.). İstanbul: E
- Newstrom, J. W. and Davis, K. (1997). Organizational behavior human behavior at work (10. Edition). McGraw-Hill.
- Oktan, V. (2012). Beden İmajı ve Reddedilme Duyarlılığının Öznel İyi Oluşu Yordama Gücü. Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 11(22), 119-134.
- Onions, C.T. (1966). The Oxford dictionary of English etymology. New York: Oxford University Press.
- Özbalkan, N. (1999). Büyük İngilizce-Türkçe genel sözlük (C. 2). İstanbul: Alfa.
- Özekmekçi, A. (2004). Üniversite kütüphanelerinde kütüphanecilik eğitimi olmayan personelin iş doyumu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgen H., Öztürk A., Yalçın A., (2002), İnsan Kaynakları Yönetimi, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Nobel Kitabevi.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2004). Örgütsel Davranış, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Özkul, T., Sarıbaş, T., Uzabaşı, E. ve Yüksel, E. (2013). Türk toplumunun hayvan hakları kavramına yaklaşımının belirlenmesine yönelik bir araştırması hayvan sevgisi, hayvanları tanımlama, hayvan sahipliği ve beslenme alışkanlıklarına yönelik tutum analizi”, Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 19(2), ss. 199-20.
- Özler, N. D. (2013). Güdüleme. Editörler, C. Koparal, & İ. Özalp İçinde, Yönetim ve Organizasyon İçinde Bölüm. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web - Ofset Tesisleri 1. Baskı
- Öztürk, F. (2022). İşin Anlamı, Mutluluk ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 5(3), 729-740. <https://doi.org/10.33712/mana.1128643>
- Öztürk Z., Dündar H. “Örgütsel Motivasyon ve Kamu Çalışanlarını Motive Eden Faktörler”, CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2003, 4(2):57-67.
- Padır, M. A., Eroğlu, Y. ve Çalışkan, M. (2015). Ergenlerde Öznel Mutluluk ile Siber Zorbalık ve Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying, 2(1), 32-51.
- Palaz, H. (2021). Evcil Hayvan Sahibi Olmanın Fiziksel ve Ruhsal Sağlığa Etkileri. (Yayın Nu. 711793) (Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi).
- Pamuk, D. (2015). Yaşlı Bireylerin Yaşamında Evcil Hayvanların Rolü. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi. V (2), 297-298.
- Pascal, B. (2012). Ömür boyu esenlik. (B. Uzma, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Pehlivan, İ. (1990). Örgütün Davranışsal Sorunlarını Azaltma Yaklaşımları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 163-173.
- Plemons, A.M. (2008) “Commodifying Fido: Pets As Status Symbols“ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Texas: Texas A&M University.
- Plotnik, R. (2009). Psikoloji’ye Giriş. Çeviren: Tamer Geniş, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Polomo, M. M., Pendleton, B. F. (1990). Religious Domains and General Wellbeing. *Social Indicator Research*, 22, 255-276.
- Poyraz, K. ve Kama, U. B. (2008). Algılanan İş Güvencesinin, İş Tatmini, Örgütsel Bağlılık ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(2): 143-164.
- Regan, T. (2007). Kafesler Boşalsın: Hayvan Hakları ile Yüzleşmek. 1.Basım, İletişim Kitabevi, İstanbul, 207-210.
- Rossel, S., Marshall, F., Peters, J., Pilgram, T., Adams, M. D., O’Connor, D. (2008). Domestication Of The Donkey: Timing, Processes, And Indicators, PNAS Direct Submission, Vol:105, No:10, 3715-3720.

- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 54 - 67.
- Sable, P. (1995). Pets, attachment, and well-being across the life cycle. *Social Work*, 40(3), 334-341.
- Sabuncuoğlu Z. (2001), İşletme, Ezgi Yayınları.
- Saföz Güven, İ. G. (2008). Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1-139.
- Schaffer CB (2009): Human-animal bond considerations during disasters. Tuskegee University, AL: Center for the Study of Human–Animal Interdependent Relationships Erişim adresi: http://virginiasart.org/wordpress/wp-content/uploads/2012/05/Humananimal_bond_considerations_during_disasters_-_schaffer_caroline.pdf
- Schmid, W. (2014). Mutsuz olmak. (T. Bora, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Seligman, M. (2007). Gerçek Mutluluk. S. Kunt Akbaş (Çev.). Ankara: HYB.
- Serpell, J. A., and Kruger, K. A. (2006). Animal-Assisted Interventions in Mental Health: Definitions and Theoretical Foundations. Ed: Fine AH, *Handbook on Animal-Assisted Therapy Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*, 2nd edition., Elsevier, Sandiego, USA, 92-144.
- Serpell, J. A. (2010). Animal-Assisted Interventions in Historical Perspective. In *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-381453-1.10002-9>
- Sharma, J. and Sidhu, R. (2009). Differential stress and subjective well-being as determinants of quality of life among aged. *Indian Journal of Gerontology*, 23, 2,183- 192.
- Sirgy, M. J., Efraty, D., Siegel, P. ve Lee, D. J. (2001). A New Measure of Quality of Work Life (QWL) Based on Need Satisfaction and Spillover Theories. *Social indicators research*. 55(3): 241-302.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., Şenol, S. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.
- Soysal, A. (2009). İş Yaşamında Stres. Çimento İşveren, 17-40
- Srivastava S, Kanpur A. “A study on quality of work life: key elements & It's Implications”, *IOSR-JBM*, 2014, 16(3):54-59.
- Steuerwald, K. (1988). Türkçe Almanca sözlük (1. Baskı). İstanbul: ABC Kitabevi.
- Suh, E. M., Diener, E., Lucas, R. E., Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276– 302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>

- Şahin, M. (2016), Evcil Hayvan Sahibi Bireylerde Bağlanma ve Mizaç-Karakter İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi – İstanbul
- Şahin, Ö., Kâhya, Y. (2009), Evcil Hayvana Bağlanma Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 2018, 6, 12.
- Şahin, M., Baş, M., Çelik, A. (2015). Öznel İyi Oluş Ve Spor. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*; 17(1), 23-31.
- Şahin, A. Z. (2020). Eğitim kurumlarında örgüt kültürü ve iş doyumu arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Şan, M. A. (2020). Evcil hayvan sahiplerinde depresyon ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tekinsoy, R. R. (2022). Evcil Hayvan Sahiplerinin Duygu Durumları ve Yaşam Doyumlarının Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Thompson RA. Attachment Theory Thompson and Research. In *Child and Adolescent Psychiatry*, 3rd Ed. (Ed M Lewis):164-172. Philadelphia, Lippincott Williams Wilkins, 2002.
- Tınar, M. Y. ve Ulusoy, T. (2017). Çalışma Koşullarının İnsancillaştırılmasında Çalışan Memnuniyeti Anketinin Rolü-Uygulamadan Bir Örnek Analizi. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*. 5(0): 115-125.
- Toffler, A. (1981). Üçüncü dalga. (A. Seden, Çev.) İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tomažič, I. (2011). Seventh graders' direct experience with, and feelings toward, amphibians and some other nonhuman animals, *Society& Animals*, 19(1), 225- 247.
- Topsumer, F., & Sağlam, M. (2019). dijital oyunlar ve öznel iyi oluş ilişkisi: muğla sıtkı koçman üniversitesi örneği. *Humanities Sciences*, 14(2), 31-50.
- Tuzgöl, M. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK. (2023). Yaşam memnuniyeti araştırması, 2024. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=mutluluk>.
- Türk, S. (2007). Örgüt kültürü ve iş tatmini. Gazi Yayınları
- Tüz, M. V. (2001). “Kendi Kendilerini Yöneten Takım Kavramı ve Bu Takımların Gelişim Aşamaları”. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 123-136.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1): 24-39.
- Uğur E. Hemşirelerin iş yaşamının kalitesi ve etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

- Ürgüplü, G. (2014). Derin Ekoloji Bağlamında Kentte Sokak Hayvanlarıyla Birlikte Yaşamak Olgusunun İncelenmesi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ventegodt, S., & Merrick, J. (2009). Health And Happiness From Meaningful Work: Research İn Quality Of Working Life. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Vigne, J. D., Guilaine, J., Debue, K., Haye, L. ve Gérard, P. (2004). Early Taming of the Cat in Cyprus. *Science*, 304(5668), 259-259
- Vigne, J. D. (2015). Early Domestication and Farming: What Should We Know or do for a Better Understanding? *Anthropozoologica*, 50 (2), 123-150.
- Voith, V. L. (1985). Attachment of people to companion animals. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, 15(2), 289-295.
- Yalvaç Arıcı, H. (2020). Mutluluk tarihi. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 9, 217-243.
- Wilson, R. W. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67(4), 294-306.
- Yaşar, M. (2014). “İstatistiğe Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:36, 59-75.
- Yetim, Ü. (2001). Toplumdan bireye mutluluk resimleri. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2012). Bağlanma Kuramı Açısından Yaşlılık Dönemine Genel Bir Bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (1): 1-30.
- Yıldız, İ. (2021). Özel eğitim kurumu yönetici ve öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları ile iş doyumunu arasındaki ilişkide iş motivasyonunun aracılık rolü. Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Yılmaz, Y. Ö. (2023). Sosyal Görünüş Kaygısı ve Problemlere Karşı Olumsuz Tutumun Öznel Mutluluk Üzerindeki Etkisi (Yayın No. 821814) (Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi).
- Zilcha-Mano, S., Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2011). An attachment perspective on human–pet relationships: Conceptualization and assessment of pet attachment orientations. *Journal of Research in Personality*, 45(4), 345-357.